

ВІСНИК

№ 27
2004

ЕКОЛОГІЧНОЇ
АДВОКАТУРИ

У НОМЕРІ:

Міжнародні аспекти охорони довкілля	Андрій Андрусевич Друга зустріч сторін Орхуської конвенції: крок уперед чи крок назад?	3
	Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забрудники (СОЗ) вступила в силу	6
Еколого-правова просвіта	Ольга Мелень Становлення і розвиток концепції біосферних заповідників	9
	Анатолій Павелко Каналокопателі. Про економічну недоцільність та екологічну шкідливість проектів перетворення річок — колисок східноєвропейської цивілізації	13
	Анатолій Павелко Рейн оживає...	17
Дунайська справа	Олександр Волошкевич Время нас рассудит	20
Світ очима Екоправо-Львів	Анатолій Павелко Двіна — Даугава	24
КОНСУЛЬТАЦІЇ	Андрій Петрів Зміни до законодавства про захист населення та навколишнього середовища від шуму	26
	Софія Ванькович Правові аспекти консервації земель	29
СПРАВИ: еколого-правова практика	Держак проти Кабінету Міністрів	32
Інформаційний гайджест	Екологічні новини	36
ЕКО-Веб	Джерела екологічної інформації в Інтернеті	39
ЗАКОНОДАВСТВО	ЗАКОН УКРАЇНИ «Про екологічний аудит»	46
	Нормативно-правові акти в сфері охорони довкілля, прийняті ВЛІТКУ 2004 року	47
ПУБЛІКАЦІЇ	З нашої бібліотеки	48

© **ВІСНИК ЕКОЛОГІЧНОЇ АДВОКАТУРИ №27, 2004 р.**

Наш колектив:

С. Кравченко, д. ю. н., професор, академік УЕАН
 А. Андрусевич С. Лозан А. Петрів
 Н. Андрусевич О. Мелень Д. Скрильніков
 Т. Будякова Я. Остапик І. Хміляр
 І. Василяк А. Павелко Р. Шикиринець
 З. Козак, к. ю. н.

Редактор: **Анатолій Павелко**
 Фотографії: **Еріка Зельонки, Анатолій Павелко**

Вісник видано БФ «Екоправо-Львів» за підтримки фонду Чарльза Стюарта Мотта

При передруці матеріалів посилання на джерело обов'язкове.

Редакція залишає за собою право публікувати авторські матеріали мовою оригіналу. Викладені авторами міркування можуть не співпадати з точкою зору редакції.

Дизайн та додрукарська підготовка — **А. Огонченко**
 Друк — **І. В. Кимча**

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ: **Благодійний Фонд «Екоправо-Львів»** 79000, м. Львів, вул. Крушельницької, 2
 тел: (0322) 97-14-46, 72-27-46, e-mail: epac@mail.lviv.ua, web: www.ecopravo.lviv.ua

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ,

на сторінках цього числа нашого Вісника ми пропонуємо вам нові екологічні та еколого-правові матеріали, які, сподіваємось, будуть актуальними і цікавими для вас, допоможуть вам у вирішенні екологічних проблем. Ми продовжуємо інформувати вас про те, які події відбуваються сьогодні у галузі охорони довкілля, у галузі забезпечення права громадян на доступ до екологічної інформації та прийняття екологічно значимих рішень. Разом із Вісником ми надсилаємо анкету читача, яка повинна допомогти нам краще зрозуміти вас та звернути особливу увагу на підготовку найбільш цікавих і актуальних матеріалів.

В період після виходу з друку останнього номера Вісника екологічної адвокатури в Україні відбулися грандіозні політичні процеси. Ми щиро сподіваємось, що останні політичні зміни супроводжуватимуться також змінами у ставленні органів державної влади України до екологічних проблем. А вже не таємниця, що в останні роки в Україні з боку державних органів з'явилася тенденція до нехтування довкіллям, нормами екологічного законодавства тощо.

Сьогодні перед екологічно свідомою громадськістю стоїть завдання так вплинути на нову українську владу, щоб у майбутньому будь-які рішення, втілення яких може завдати шкоди довкіллю, приймалися з врахуванням не лише економічної чи політичної доцільності, але й екологічної прийнятності та законності. Таке завдання стоїть і перед благодійним фондом «Екоправо-Львів». Ми продовжуємо працювати в усіх раніше окреслених напрямках і віримо, що ця робота сприятиме новим і новим перемогам законності та допомагатиме зберегти від знищення Природу і Людину.

ПРО «ЕКОПРАВО-ЛЬВІВ»

Благодійний фонд «Екоправо-Львів» — неурядова міжнародна організація, заснована у 1994 році з метою надання допомоги у захисті екологічних прав фізичним та юридичним особам, сприяння розвитку природоохоронної справи, екологічної освіти, науки та культури.

Наша діяльність:

- надання юридичних консультацій громадянам та юридичним особам у галузі охорони довкілля, захисту екологічних прав;
 - представлення інтересів фізичних та юридичних осіб у судах, інших державних установах у справах, пов'язаних з порушенням екологічного законодавства;
 - організація конференцій, семінарів, зустрічей з питань правової охорони навколишнього середовища на національному та міжнародному рівнях;
 - участь у правотворчій діяльності на локальному, національному та міжнародному рівнях з питань прав людини і довкілля;
 - виховання нового покоління юристів-екологів шляхом проведення еколого-правової практики для студентів різних навчальних закладів;
 - проведення тренінгів з екологічного права для практикуючих юристів;
 - збір та розповсюдження еколого-правової і екологічної інформації;
 - співпраця з іншими екологічними та еколого-правовими організаціями.
- Усі послуги Фонду — безкоштовні.

Андрій Андрусевич, БФ «Екоправо-Львів»

Друга зустріч сторін Орхуської конвенції: крок уперед чи крок назад?

(новини зі столу переговорів)

Відомо, що кожна конвенція — це не лише угода, яка існує на папері, але також і певний процес, який не завершується підписанням самої угоди. Власне, підписанням конвенції завершується лише її розробка. З моменту її вступу в силу починається процес її реалізації. Оругська конвенція не є винятком: з часу її підписання у 1998 році триває безперервний процес, спрямований на її реалізацію та вдосконалення. З часу вступу у силу Конвенції в 2001 році базовими етапами розвитку конвенції є зустрічі сторін (перша з яких відбулась у Луцці, Італія).

25-27 травня 2005 р. в Алматі (Казахстан) має відбутись друга зустріч сторін Орхуської конвенції. Зрозуміло, що зараз триває активний процес підготовки низки важливих рішень. Які рішення будуть на порядку денному? Чи стане друга зустріч сторін кроком уперед? Частково це залежить і від наших зусиль — громадських організацій та їх коаліцій.

Хотілося б наголосити на кількох питаннях, які, очевидно, будуть розглянуті на зустрічі сторін: участь громадськості у прийнятті стратегічних рішень, звітування держав, доступ до правосуддя та стратегічний план конвенції. На другій зустрічі сторін розглядатимуться і інші не менш важливі питання, наприклад, щодо генетично модифікованих організмів та участі громадськості у міжнародних форумах. Проте огляд ходу їх вирішення вимагає окремого аналізу.

Участь громадськості у прийнятті стратегічних рішень

З часу другої зустрічі країн, що підписали Орхуську конвенцію в Цавтаті (Хорватія) у 2000 р., і уряди країн, і громадськість зосередили свою увагу головним чином на стратегічній екологічній оцінці як меха-

нізму забезпечення участі громадськості у прийнятті стратегічних рішень. Підписання Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції Еспо у Києві (2003 р.) було значним кроком у розвитку інститутів екологічної оцінки (оцінки впливу на довкілля) та участі громадськості у процесі прийняття рішень. Тим не менше, це був лише перший крок на шляху досягнення цілей — екологічних та у сферу залучення громадськості до управління, — встановлених конвенціями Еспо та Орхуською, а також національним законодавством.

Настав час повернутись знову до статей 7 та 8 Орхуської конвенції, які закладають основи участі представників громадськості у важливих довготермінових рішеннях уряду. Ці дві статті містять значно ширші вимоги щодо участі громадськості, аніж Протокол про СЕО, та охоплюють питання, що не є у сфері дії Протоколу.

Причини, через які слід знову звернути увагу на статті 7 та 8 Конвенції, полягають не лише в очевидній слабкості Протоколу щодо окремих питань, зокрема, щодо процедури участі та застосування Протоколу до політики та законодавства. Оцінка впливу на навколишнє середовище (ОВНС) на стратегічному рівні може забезпечити участь громадськості у прийнятті рішень на такому рівні, але це не одне й те саме.

Теоретично ОВНС можна розглядати як процес у першу чергу експертної оцінки проектів, але ідея участі громадськості передбачає власне можливість не експертів впливати на урядові рішення. Демократія за своєю суттю є цариною не експертів. Тому необхідні кроки для досягнення такої участі громадськості у стратегічних рішеннях у рамках Орхуської конвенції.

Стаття 8 Орхуської конвенції зобов'язує

сторони сприяти ефективній участі громадськості у «підготовці державними органами нормативних положень, які мають безпосередню виконавчу силу, та інших загальноприйнятних юридичних правил, обов'язкових для виконання, які можуть істотно впливати на навколишнє середовище».

Важливість участі громадськості у підготовці указів, постанов, наказів, інструкцій, норм та правил часто нехтується самими НУО. Часто громадські організації зосереджені на блокуванні конкретного шкідливого проекту чи на вимогах ліквідації забруднення, спричиненого конкретним підприємством. Нездатність чи відсутність можливості взяти участь на стратегічному рівні часто прирікає громадськість на неефективні протести.

Власне, стаття 8 Конвенції покликана врегулювати це питання. Говорячи про подальший розвиток питань, пов'язаних з участю громадськості, стратегічний рівень заслуговує на першочерговість у порядку денному для регіону ЄЕК ООН. Те ж саме можна сказати і про статтю 7 Конвенції.

Втілення ідеї «демократії участі» важко уявити без досягнення прямої участі у процесі прийняття стратегічних рішень. Участь громадськості забезпечуватиме прозорість роботи державної влади та вестиме до покращання рішень, що приймаються урядом; вона також сприятиме ширшій підтримці урядових рішень з боку громадськості.

Однак наразі навряд чи можна говорити про те, що статті 7 та 8 Орхуської конвенції набувають пріоритетності у роботі Конвенції. Запропонований план роботи на наступні три роки включає лише проведення спільного семінару/обговорення експертами Орхуської та конвенції Еспо у 2006 році. Навіть проект довготермінового плану роботи конвенції (на період 5-10 років) не передбачає участі громадськості у прийнятті стратегічних рішень як пріоритетного завдання. Можливо, за активної участі громадських організацій (включаючи Європейський ЕКО Форум) це питання буде включене як пріоритетне, принаймні у довготерміновий план роботи Конвенції.

Звітування держав

Уперше держави будуть звітуватись про стан імплементації Конвенції. Їх звіти будуть розглянуті на другій зустрічі сторін Конвенції в Алматі. Рішення 1/8 про підготовку національних звітів було прийняте на першій зустрічі сторін Орхуської Конвенції на виконання ст. 10 Конвенції, яка передбачає обов'язок періодичного звітування держав (як основу для контролю за ходом виконання Конвенції). У цьому ж рішенні визначено основні елементи (структуру) таких звітів. Структура звіту детально охоплює усі статті Конвенції, що стосуються доступу до екологічної інформації, участі громадськості у процесі прийняття рішень та доступу до правосуддя і вимагає вказувати конкретні заходи, що були вжиті для реалізації положень Конвенції.

Робоча група Конвенції вирішила, що держава повинні подати свої звіти до 24 січня 2005 р. до Секретаріату Конвенції.

Проте підготовка національних звітів має відбуватись із залученням громадськості (що є вимогою рішення 1/8, прийнятого на першій зустрічі сторін Конвенції). Тому рішенням Робочої групи Конвенції було встановлено дату 22 листопада 2004 р., коли держава повинні надати проекти своїх звітів для обговорення громадськості. Сам звіт передбачає окремий пункт про те, як було проведено громадське обговорення звіту. З огляду на існуючі проблеми із реалізацією Конвенції Україною громадські організації могли зробити суттєвий внесок для забезпечення адекватності звіту, який буде підготовлений міністерством охорони навколишнього середовища України. Важливо відзначити, що підготовка національного звіту про реалізацію Орхуської конвенції повинна відбуватись за участі громадськості. Слід очікувати, що ціла низка громадських організацій України висловить бажання ознайомитись з проектом та надати свої коментарі.

Доступ до правосуддя

Доступ до правосуддя головним чином був об'єктом роботи Цільової групи, створеної в рамках конвенції. Очікувалось, що

цільова група проведе оцінку стану доступу до правосуддя з екологічних питань, виявить проблемні питання та підготує рішення про хід подальшої роботи.

Шляхом проведення спеціального опитування Цільова група провела аналіз стану дотримання статті 9 Конвенції та виявила перешкоди, які існують у країнах для повної реалізації статті 9. На основі такої оцінки, Цільова група розробляє проект рішення для другої зустрічі сторін Конвенції. Тим не менше, конструктивний хід переговорів під час останнього засідання Цільової групи був раптово перерваний наприкінці засідання, коли делегації Європейського Союзу виступили проти кількох ключових положень проекту рішення. Зокрема, делегація ЄС виступила проти визнання проблем із реалізацією п.п. 3-5 статті 9, у яких йдеться про оскарження порушень екологічного законодавства громадськістю у судах, тимчасову судову заборону як засіб відвернення екологічної шкоди на час розгляду справ, та механізми допомоги тим, хто відстоює екологічні інтереси в судах.

Найбільше вражає позиція ЄС під час обговорення цього питання в рамках останньої зустрічі Робочої групи. Ряд делегацій ЄС внесли пропозицію не продовжувати окремої роботи з питання доступу до правосуддя, тобто за ліквідацію Цільової групи. Натомість, делегація Узбекистану та Вірменії висунули пропозицію посилити роботу в цьому напрямку шляхом створення окремої робочої групи. Делегація ЕКО Форуму виступила з різкою критикою ЄС через блокування конструктивної роботи Цільової групи з доступу до правосуддя та вимагала продовжувати роботу у сфері доступу до правосуддя.

Хоча під час третьої зустрічі Робочої групи обговорення довготермінового (стратегічного) плану роботи Конвенції не було тривалим, це питання буде одним з найважливіших на наступній (4-й) зустрічі робочої групи. Причиною відкладання ґрунтовних дискусій з цього питання було те, що не всі делегації мали достатньо часу для ознайомлення з попереднім проектом, підготовленим Секретаріатом Конвенції.

Проект, підготовлений Секретаріатом, є ґрунтовним і цілком може бути взятий за основу. Проте він має кілька суттєвих, принципових, недоліків, на які звернув увагу делегацій виступ ЕКО Форуму. Було відзначено кілька проблемних моментів: питання прав людини, пріоритети розвитку Конвенції у майбутньому та пріоритетні напрямки співпраці.

Проект стратегічного плану Конвенції повністю зосереджений на охороні довкілля. Сама ж Конвенція виходить із визнання того, що кожна людина має право жити в навколишньому середовищі, сприятливому для її здоров'я та добробуту, і ставить за мету сприяти захисту цього права. Відповідно, закріплює ряд прав, які тому й називають «процесуальними». Тому місія/головна мета стратегічного плану Конвенції повинна базуватись саме на правах людини як соціальної цінності, яку Конвенція визнає і захищає.

Звідси випливає й друга пропозиція, що була зроблена — проект плану передбачає розвиток співробітництва та партнерства із іншими екологічними міжнародними інституціями, у тому числі секретаріатами конвенцій у сфері охорони довкілля. Було б значною прогалиною «забути» про взаємозв'язок із іншими правами людини і не розвивати співпраці у цьому напрямку. Таку думку підтримала і делегація Італії.

У світлі необхідності розвитку участі громадськості у процесі прийняття стратегічних рішень стратегічний план розвитку Конвенції повинен включати подальший розвиток ст.ст. 7 та 8 як пріоритети на майбутнє. Наразі ж цього немає.

Підготовка другої зустрічі сторін Конвенції, яка проходить із значними труднощами, виявляє суттєві зміни у позиції ряду держав до питань, які регулюються Конвенцією. Ці здебільшого негативні для громадськості зміни суттєво впливають на зміст рішень, що будуть прийняті на другій зустрічі сторін Конвенції. Хід переговорів із підготовки цих рішень ще не завершений, але підстав на докорінну зміну у позиції ряду держав немає. Ймовірно, що друга зустріч сторін Конвенції може означати крок назад у порівнянні з тим, що було досягнуто під час розробки Конвенції.

СТОКГОЛЬМСЬКА КОНВЕНЦІЯ ВСТУПИЛА В СИЛУ

Матеріал Інформаційного бюлетеня «Стийкі органічні забруднювачі (СОЗ) в Україні та світі»

Стокгольмська конвенція вступила в силу 17 травня 2004 року

Програма ООН з охорони довкілля (United Nations Environmental Program, ЮНЕП) протягом останніх десяти років проводить широкомасштабні заходи щодо скорочення ризиків від застосування стійких органічних забруднювачів (СОЗ) та запобігання їх шкідливого впливу на здоров'я людей і навколишнє середовище. Зустрічі з даної проблеми були проведені у липні 1998 р. у Монреалі, січні 1999 у Найробі, вересні 1999 у Женеві. В березні 2000 року у Бонні збиралися представники Міжурядового Комітету з переговорів, які проходили під егідою ЮНЕП за участі неурядової організації «Міжнародна Робоча Мережа за Видалення СОЗ». Кінцева мета спільних дій — не «регулювання ризиків», а повна ліквідація вже існуючих забруднень і перехід на чисті технології. Прийшло розуміння того, що СОЗ являють собою глобальну екологічну загрозу. Це було офіційно зафіксовано Стокгольмською конвенцією.

Стокгольмська конвенція про СОЗ була прийнята та відкрита для підписання на Конференції повноважних представників у Стокгольмі 22-23 травня 2001 року. Україна була однією із перших країн, що підписали конвенцію 23 травня 2001 року.

Конвенція передбачає для країн-учасниць виконання наступних основних зобов'язань:

- заборону та/або здійснення заходів, необхідних для ліквідації виробництва та використання, імпорту/експорту таких хімічних речовин: альдрин, хлордан, дильдрин, ендрин, гептахлор, гексахлорбензол, мірекс, токсафен, поліхлоровані дифеніли (ПХД);

- обмеження виробництва/використання ДДТ та поліхлорованих дифенілів, екологічно безпечно видалення ПХД не пізніше 2028 року;
- розробку плану дій та національної стратегії щодо зменшення або ліквідації викидів СОЗ в результаті їх ненавмисного утворення:
 - поліхлорованих дибензо-п-діоксинів та дибензофуранів (ПХДД/Ф);
 - гексахлорбензолу (ГХБ);
 - поліхлорованих дифенілів (ПХД);
 - сприяння впровадженню найкращих наявних методів у сфері охорони довкілля щодо зменшення або ліквідації викидів СОЗ тими джерелами, які вже існують або будуть створені у майбутньому.

Про проект «Сприяння реалізації заходів щодо розроблення Національного плану для впровадження в Україні Стокгольмської конвенції про СОЗ»

З метою створення передумов для виконання зобов'язань за Стокгольмською конвенцією про СОЗ Підпрограма з хімічних речовин ЮНЕП ініціювала масштабну програму, яка була фінансово підтримана Глобальним екологічним фондом (ГЕФ), для надання допомоги країнам, що розвиваються, та країнам з перехідною економікою у розробленні Національних планів впровадження (НПВ) Стокгольмської конвенції про СОЗ та розбудові національних потенціалів у сфері управління СОЗ.

В рамках цієї програми з вересня 2003 р. в Україні реалізується проект «Забезпечення заходів з розроблення Національного плану щодо впровадження в Україні Стокгольмської конвенції про СОЗ». Він триватиме 2

роки. Бенефіціаром проекту в Україні є Міністерство охорони навколишнього природного середовища, організацією-виконавцем проекту призначено Національний центр поводження з небезпечними відходами. Від Міністерства куратором проекту є Управління техногенно-екологічної безпеки. Національним координатором проекту в Україні є пані Олена Лігостаєва.

Загальною метою проекту є розроблення НПВ з тим, щоб Україна могла ефективно вирішувати питання стосовно скорочення або ліквідації СОЗ, забезпечити захист здоров'я громадян та навколишнього природного середовища від їх впливу, а також виконувати міжнародні зобов'язання, передбачені Стокгольмською конвенцією.

Для успішної реалізації проекту та забезпечення його загальної координації було створено Національний міжвідомчий координаційний комітет (НМКК), до складу якого ввійшли представники центральних органів виконавчої влади України, провідних наукових установ і організацій, промисловості та громадськості.

Інформаційне забезпечення проекту. Новини щодо СОЗ

Для цілей Стокгольмської конвенції інформація, що стосується питань здоров'я, безпеки людини і навколишнього середовища не розглядається як конфіденційна. Згідно статті 10 Стокгольмської Конвенції кожна сторона має сприяти підвищенню своїх директивних і керівних органів щодо СОЗ; наданню громадськості усїєї наявної інформації про СОЗ; розробці і здійсненню навчальних і суспільно-просвітницьких програм — особливо для жінок, дітей і найменш освічених осіб — з питань СОЗ, а також наслідків їх впливу на здоров'я людини, навколишнє середовище та альтернативних сполук. Конвенція передбачає участь громадськості у вирішенні питань, що стосуються зменшення негативного впливу СОЗ, та створення умов для впровадження конвенції на національному рівні.

Досягнення цих завдань в межах проекту передбачається шляхом:

- залучення до підготовки НПВ всіх зацікавлених сторін;

- розробки стратегії обміну інформацією як компонента НПВ зі створенням при Міністерстві охорони навколишнього природного середовища відповідного підрозділу;
- забезпечення участі всіх зацікавлених сторін у міжнародних ініціативах з обміну інформацією стосовно СОЗ та їх впливу на довкілля і здоров'я населення;
- розробки конкретних програм з метою покращання інформованості тих соціальних груп, для яких існує потенційний ризик шкідливого впливу СОЗ;
- проведення спеціальних навчальних заходів з метою забезпечення безпеки робітників та накопичення технічних експертних знань у країні.

Запитання та відповіді

Запитання: Що таке стійкі органічні забруднювачі?

Відповідь: Назва «стійкі органічні забруднювачі» (СОЗ) об'єднує 12 хлорорганічних сполук. Дев'ять з них створені людиною, ще три утворюються як побічний продукт деяких технологічних процесів. Цим сполукам властива особлива стійкість у навколишньому середовищі, внаслідок чого вони можуть тривалий час знаходитись у повітрі, воді, ґрунтах та біоті, включатися у харчові ланцюги та накопичуватись у тканинах живих організмів, у тому числі людей. Особливості їх впливу на розвиток та функціонування живих організмів — це одне з наступних питань для цієї рубрики інформаційного бюлетеню.

Характеристика перших дванадцяти СОЗ, використання яких підлягає обмеженню та ліквідації

Пестициди:

Альдрін — пестицид, що використовується для обробки ґрунту в боротьбі з термітами, сараною й іншими шкідниками. Токсичний для людини, помірно стійкий, з періодом напіврозкладу — до 1,6 року.

Гексахлорбензол (ГХБ) — знищує грибки, що наносять шкоду продовольчим культурам.

Утворюється як бічний продукт виробництва деяких хімікатів, та у процесах, які є джерелом утворення діоксинів та фуранів.

Гептахлор — застосовується в основному як засіб боротьби із ґрунтовими комахами й термітами; він також широко використовується для боротьби зі шкідниками бавовни, сараною й іншими шкідниками, а також з малярійними комарами. Розкладається з утворенням ще більш токсичної та канцерогенної сполуки.

ДДТ — можливо один з найвідоміших інсектицидів; ДДТ широко застосовували під час другої Світової війни як засіб захисту військовослужбовців та населення від малярії, тифу та інших захворювань, які поширюються через комах. В деяких країнах ним продовжують користуватись для знищення малярійних комарів. Характеризується дуже високою стійкістю, знаходиться до 15 років у ґрунтах.

Дільдрін — пестицид, що вживається в основному як засіб від термітів і шкідників, які живуть у текстильних виробках, а також як засіб боротьби із комахами-переносниками хвороб і комахами, що живуть у ґрунтах сільськогосподарських угідь.

Ендрін — цим пестицидом обприскують листя таких культур, як бавовна й зернові. Він також застосовується як отрута для мишей, полівок й інших гризунів. Дуже токсичний для риб. Має дуже високу стійкість у ґрунтах з періодом напіврозкладу — до 12 років.

Мірекс — цей інсектицид використовується як засіб від мурах і термітів. Також застосовується як сповільнювач горіння в пластмасових, гумових й електротехнічних виробках. Один з найбільш стійких пестицидів, період напіврозкладу в ґрунтах — до 12 років

Токсафен — цей інсектицид, відомий також за назвою камфехлор, застосовується для обробки бавовни, зернових культур, фруктів, горіхів й овочів; застосовується також як засіб проти різних видів кліщів у свійсь-

ких тварин. Дуже стійкий у навколишньому середовищі, здатний до біоаккумуляції, має канцерогенні властивості.

Хлордан — пестицид, який активно застосовується для боротьби із термітами, а також як інсектицид широкого спектру для обробки сільськогосподарських культур. Характеризується високою стійкістю, руйнує ендокринну систему людини та має канцерогенний ефект.

Промислові хімікати:

Поліхлоровані біфеніли (ПХБ) — це промислові суміші, що використовуються як рідини для теплообміну в електричних трансформаторах і конденсаторах, як мастила при механічній обробці металів та добавки до фарб, ущільнювальних матеріалах і пластмасах. Надзвичайно стійкі у навколишньому середовищі. Руйнують ендокринну систему людини, мають канцерогенні властивості.

Продукти ненавмисного виробництва:

Діоксини — дуже токсичні речовини, що утворюються в процесах спалювання органічних сполук, а також при виробництві деяких пестицидів та інших хімікатів. Крім того, до викиду діоксинів в атмосферу можуть приводити деякі види переробки металу й целюлозно-паперових відходів. Діоксини знаходяться у викидах автотранспортних засобів, тютюновому димі й димі, що утворюється при спалюванні деревини й вугілля.

Фуранни — утворюються в результаті тих же процесів, які приводять до викиду діоксинів. Вони також виявлені в технічних сумішах ПХБ. Ці сполуки дуже стійкі, мають негативний вплив на імунну та репродуктивну здатність людини, дуже небезпечні для новонароджених.

Ольга Мелень,
БФ «Екоправо-Львів»

Становлення і розвиток концепції біосферних заповідників

Біосферні заповідники є не зовсім традиційним і добре відомим поняттям для України, такими як заповідники, заказники тощо. Це пов'язано з тим, що біосферні заповідники мають порівняно недовгу історію та мало досліджені в працях науковців.

Для кращого розуміння поняття і особливостей біосферних заповідників необхідно звернутися до історії їх виникнення.

Біосферні заповідники мають «міжнародне» коріння, що зумовлює специфіку їх статусу та функціонування.

Зародження Концепції біосферних заповідників починає свою історію з Організацією ООН з питань освіти, науки і культури (далі — ЮНЕСКО).

Коріння виникнення біосферних заповідників та Програми «Людина і біосфера» сягають Міжурядової конференції експертів щодо наукових основ раціонального використання і збереження ресурсів біосфери, проведеної в Парижі в вересні 1968 р. Ця, так звана «біосферна» конференція 1968 р. ввела в міжнародний обіг термін «біосфера», проте в документах, прийнятих на цій конференції навіть не було згадки про біосферні заповідники.

У 1969 році розпочалися активні наукові консультації для формування елементів Програми «Людина і біосфера» ЮНЕСКО (Програма МАБ), і одночасно з'явилася ідея «координованої світової мережі національних парків, біологічних заповідників та інших охорюваних територій». Так як ці мультифункціональні біологічні заповідники повинні бути засновані в рамках Програми «Людина і біосфера», то учасники цього підготовчого процесу почали випадково називати їх «біосферними заповідниками», без надання цьому терміну точного визначення.

Перша офіційна згадка про біосферні заповідники була зроблена у 1970 р. у плані, поданому до Генеральної Конференції ЮНЕСКО для запуску Програми МАБ. [1, с. 88]

В 1970 році делегати Генеральної Конференції ЮНЕСКО підтримали створення довгострокової міжурядової і міждисциплінарної Програми «Людина і біосфера». Завданням Програми стала розробка основи (в межах природничих та суспільних наук) сталого використання та збереження біологічного різноманіття і покращання відносин між людьми та довкіллям у глобальному масштабі. [2, с. 136]

Один із проектів Програми МАБ мав на меті створення координованої світової мережі нових охорюваних територій, що мають статус «біосферних заповідників», а також сприяння науковим дослідженням, збору інформації.

І сесія Міжнародної координаційної ради (далі-МКР) Програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» в листопаді 1971 р. відмічається як офіційний день заснування програми МАБ. На ній було вперше впровадженню концепцію та термін «біосферних заповідників», проте не було ясності в визначенні їх ролі та природи.

В наступні роки концепція біосферних заповідників почала отримувати більш чіткі форми.

Наступний важливий крок в розвитку біосферних заповідників був зроблений в 1983 р. на першому міжнародному конгресі з біосферних заповідників, який проходив в Мінську. Делегати конгресу виробили «План дій з біосферних заповідників», який був офіційно затверджений на Генеральній конференції ЮНЕСКО. У зв'язку з відсутністю фінансування «План дій» так і залишився планом. Тим не менше, це не зупинило бурхливий розвиток теорії біосферних заповідників і їх створення.

Велика міжнародна конференція в Севільї (Іспанія) в 1995р. під назвою «Міжурядова конференція по біосферним заповідникам» ЮНЕСКО стала другою світовою конференцією по біосферним заповідникам.

Севільська конференція стала нагодою, щоб переглянути досвід використання концепції біосферних заповідників в світі, розробити стратегію щодо подальшого розвитку біосферних заповідників.

Стратегія для майбутніх дій, названа «Севільською стратегією», обумовлена змінами в концепції біосферних заповідників і стала основоположною доктриною для програми «Людина і біосфера». Функції біосферних заповідників, які здавалися достатньо нечіткими, почали ставати більш зрозумілими по мірі того, як делегати визначили 10 ключових моментів в управлінні заповідниками, висунули ряд детальних рекомендацій і створили список параметрів, за якими можна було провести оцінку виконання поставлених завдань.

Положення про Всесвітню мережу біосферних заповідників (резерватів), підготовлене на конференції, було ратифіковане країнами — членами ЮНЕСКО, ставши свого роду Статутом Програми МАБ, закріплюючи її юридично і надаючи новий погляд і більшу довіру до організації. В цьому ж році було прийняте Положення про біосферні заповідники, в якому визначаються процеси номінації, затвердження, формування мережі, періодичного перегляду і виключення заповідників з мережі біосферних заповідників ЮНЕСКО.

Історія розвитку цієї нової категорії об'єктів природно-заповідного фонду в нашій країні має свою специфіку в порівнянні з розвитком своїх аналогів в інших країнах.

Як вважають ряд вчених, біосферні заповідники почали створюватися під впливом ідей в основному американських вчених як альтернатива національним паркам, які довго були основною формою територіальної охорони природи в Америці та Європі. Вчені зрозуміли, що національні парки, які переважно створюються для спілкування людей з природою, не можуть виконувати завдання збереження природи, а особливо біорізноманіття. Національні парки не могли навіть служити базою для наукових досліджень біосферного характеру і для цілей екологічного моніторингу. Поміж тим, в наших заповідниках ідея моніторингу закладена ще 50 років тому відомим вченим-екологом

і натуралістом проф. А.Н.Формозовим і біогеографом Ю.А.Ісаковим, які зіграли провідну роль в формуванні Літопису природи в заповідниках. Щорічний Літопис природи є нічим іншим як моніторингом.

Так, В.О.Мокієвський зазначає, що: «Російська концепція заповідників в тому вигляді, в якому вона була сформульована на початку ХХ ст., виявилася найбільш повною і науковою. Досвід розвитку заповідної справи в ХХ ст. показав, що ідеї, які були висловлені і реалізовані в працях Г.А.Кожевникова, В.Н.Сукачева та інших основоположників заповідної справи, пізніше були підхоплені та відкриті заново світовим співтовариством і практично без змін ввійшли в програму ЮНЕСКО «Людина і біосфера» в 1970-х рр.» [3, с. 316]

У відповідності між угодою між ССРСР та США про співробітництво в галузі охорони довкілля, підписаною 23 травня 1972 р., радянські та американські вчені мають спільно займатися розробкою науково-дослідного проекту по біосферним заповідникам. Робота велася в координації з ЮНЕСКО, з Міжнародним союзом охорони природи і природних ресурсів (МСОП) та іншими організаціями. Завданням проекту був пошук і застосування критеріїв вибору і розміщення біосферних заповідників, а також розробка програми і методів моніторингу довкілля в цих заповідниках.

В радянсько-американському урядовому комуніке, підписаному 3 липня 1974 р., говориться: «Желая расширить сотрудничество в деле охраны окружающей среды... и внести вклад в выполнение международной программы «Человек и биосфера», проводимой по инициативе ЮНЕСКО, стороны условились выделить на территориях своих стран определенные естественные зоны — биосферные заповедники — для сохранения генетически ценных пород растительного и животного мира, экологических систем и проведения научных исследований, необходимых для более эффективной деятельности человека по охране мировой окружающей среды».

Таким чином, вказана угода свідчить про активну роль СРСР в реалізації Програми МАБ та готовність прийняти нову категорію особливо охоронюваних територій.

Як відмічалось в документах Програми «Людина і біосфера», концепція біосферних заповідників має новаторський характер, який проявився в ідеї створення мережі установ, що поєднують в собі охорону генетичного різноманіття, проведення наукових досліджень, екологічний моніторинг і які є при цьому центрами природоохоронної освіти. Для більшості країн, де заповідники перш за все створювалися «для розваг народу і його користі», такий підхід був принципово новим. Але не для УРСР, для якої до середини 30-х років заповідники були центрами науково-дослідної роботи, спрямованої на порівняльне вивчення процесів, які протікають в пошкоджених та ізольованих від господарської діяльності екосистемах. Тут створення «біосферних заповідників» стало лише поверненням до добре забутого минулого.

На території колишньої УРСР в 70-х роках почалося пошуківлення в розвитку заповідної справи, збільшилася кількість особливо охоронюваних об'єктів в 3,5 рази, у 1970 р. було заплановано створити 25 нових заповідників (Шацький, Дельта Дунаю).

На початку 1970р. керівник відділу заповідників Держкомприроди УРСР А.К.Ющенко розробив нову класифікацію заповідних об'єктів з введенням нової категорії — «біосферних резерватів». Однак при погодженні такої класифікації в Раді Міністрів УРСР, резервати не викликали підтримки та були викреслені. Поштовхом до спроб запровадити нову категорію, ймовірно, був інтенсивний розвиток і запровадження концепції біосферних заповідників ЮНЕСКО на міжнародному рівні. УРСР, не бажаючи стояти осторонь міжнародних процесів, зробила спробу включити таку нову перспективну категорію в своє законодавство і практику. Проте перша спроба не мала успіху.

В 1974 р. був створений Національний комітет УРСР по Програмі ЮНЕСКО «Людина і біосфера», очолюваний академіком К.М.Ситником, який чимало зробив для створення нових заповідних об'єктів.

У 1983 р. було затверджено нову класифікацію територій та об'єктів природно-заповідного фонду УРСР, яка включала крім традиційних видів заповідних об'єктів (запо-

відники, заказники, дендропарки), і об'єкти напівфункціонального призначення — державні природні національні парки і біосферні заповідники. Проте біосферні заповідники не виділялися в самостійну одиницю з окремим правовим регулюванням.

Біосферні заповідники ЮНЕСКО знайшли собі втілення в такій категорії об'єктів природно-заповідного фонду, як державні заповідники. Зважаючи на високу природну цінність території біосферних заповідників, необхідність становлення суворого режиму охорони їх території, біосферні заповідники за своїм статусом могли рівнятися тільки з державними заповідниками. Проте існування ряду особливостей біосферних заповідників не дозволило поглинути цю категорію поняттям державного заповідника. Тому, в системі державних заповідників було виділено окрему групу — біосферні заповідники.

Такий підхід знайшов своє відображення і в праці Шемшученка Ю.С. «Правовые проблемы экологии». [4, с. 114] Зокрема, автор зазначає, що біосферні заповідники в нашій державі — це також і заповідники державні. Але їх завдання, структура і порядок створення — специфічні. Саме цим і біосферні заповідники відрізняються від державних не біосферних заповідників. Специфічні особливості біосферних заповідників повинні, на думку автора, знайти необхідне закріплення в Законі СРСР про заповідну охорону природи.

На початковому етапі виникнення біосферних заповідників, вони утворювалися на базі звичайних державних заповідників. Важливим недоліком було те, що правового регулювання створення і діяльності біосферних заповідників не було, тому правовий статус державного заповідника механічно розподілявся і на біосферний заповідник. При проголошенні заповідника біосферним вносилися лише незначні зміни в положення про конкретний заповідник. Тому ряд вчених (наприклад, Зайцева О.В., [5, с. 81-85]) висловлювали точку зору про необхідність розроблення відповідного нормативного акту про біосферні заповідники, з врахуванням їх специфіки, завдань.

Вказаний підхід зберігся в сучасному законодавстві Російської Федерації. Так,

федеральний закон 1995 р. «Об особо охраняемых природных территориях» [6, с. 1024] виділяє категорії особливо охоронюваних природних територій. До них відносять:

- 1) державні природні заповідники, в тому числі біосферні;
- 2) національні парки;
- 3) природні парки;
- 4) державні природні заказники;
- 5) пам'ятники природи;
- 6) дендрологічні парки та ботанічні сади;
- 7) лікувально-оздоровчі місцевості і курорти.

Стаття 10 вказаного закону визначає, що «статус державних природних біосферних заповідників мають державні природні заповідники, які входять в міжнародну систему біосферних заповідників, що здійснюють глобальний екологічний моніторинг». Таким чином, законодавство Російської Федерації не виділяє біосферні заповідники в окрему категорію, а прив'язує їх до державних природних заповідників.

Законодавець в Україні пішов трохи іншим шляхом. Необхідне законодавче закріплення біосферні заповідники знайшли в Законі України «Про природно-заповідний фонд України» від 16.06.92 р. Положення Закону України «Про природно-заповідний фонд України» щодо біосферних заповідників були розроблені задовго до прийняття Севільської стратегії, яка є основним документом, що визначає роль, завдання і статус біосферних резерватів в збереженні довкілля, що свідчить про прогресивність та далекоглядність наших науковців та законодавців.

Вказаним законом біосферні заповідники виділені в окрему категорію та отримали правове регулювання окремо від природних заповідників

Цікавим є досвід Киргизької республіки, яка після розпаду СРСР пішла своїм шляхом щодо імплементації концепції біосферних за-

повідників в національне законодавство. Це знайшло своє відображення в Законі «О биосферных территориях в Киргизской Республике» від 9 червня 1999 р. № 48. Як видно з назви закону, Киргизстан запровадив окрему категорію об'єктів природно-заповідного фонду — біосферні території і відобразив міжнародно визнані підходи до біосферних заповідників у вказаному Законі.

Концепція біосферних заповідників отримала широке схвалення і визнання по всьому світу і навіть була визнана «найкращою ілюстрацією екосистемного підходу» на Конгресі МСОП в Аммані.

Причиною такої популярності концепції біосферних заповідників є гнучкість і творчий підхід до її реалізації в різних умовах, в різних країнах та в різних правових системах.

Література:

1. UNESCO. 1970. Plan for a long term Intergovernmental and interdisciplinary programme on Man and the biosphere. General conference. 16-th session. Document 16, 93 с.
2. Кравченко С. М., Андрусевич А. О., Бонайн Дж. Е. Актуальні проблеми міжнародного права навколишнього середовища. — Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002. — 336 с.
3. Мокиевский В. О. Россия в окружающем мире. — М.: Изд-во МНЭПУ, 1998. — 423 с.
4. Шемшученко Ю. С. Правовые проблемы экологии. — К.: Наукова думка, 1989. — 153 с.
5. Зайцева О. В. К вопросу о правовом режиме биосферных заповедников // Окружающая среда под охраной закона. — М.: Изд. Москов. ун-та, 1982. — 109 с.
6. Сборник Законов РФ. — 1995, № 12. — 1328 с.

Анатолій Павелко, БФ «Екоправо-Львів»

КАНАЛОКОПАТЕЛІ

Про економічну недоцільність та екологічну шкідливість проектів перетворення річок — колисок східноєвропейської цивілізації

Так сталося, що відповідно до робочих обов'язків я щоденно стикаюся з інформацією на екологічну та суміжні тематики. І ось одне спостереження: в країнах колишнього Радянського Союзу спостерігається тенденція до повернення старих грандіозних проектів «перетворення» природи. І це попри те, що у самому Союзі вони були відкинуті як екологічно небезпечні або економічно неефективні ще на початку 80-х років ХХ століття. Приклади не потрібно довго шукати: близько року тому мер Москви Юрій Лужков заявив про необхідність повернути ріки Сибіру до Центральної Азії, на річці Амур в Росії будують величезну гідроелектростанцію, а прибережні ділянки на західному кордоні Росії перетворюються на суцільний нафтовий термінал. У Туркменістані серед пустелі планують створити штучне озеро довжиною 110 км і шириною 18 км... І ось тепер в Україні, Білорусі та Латвії деякі «господарники» виношують плани побудувати судноплавний шлях, що з'єднає Чорне море з Балтійським. Грандіозному плану придумали і відповідну назву: «Із варяг у греки». Сьогодні, згідно даних багатьох інформаційних джерел, жодні роботи з реалізації цього плану в Україні не здійснюються. Натомість у Білорусі завершені проектні роботи щодо будівництва Полоцької ГЕС — потужної (28 МВт) гідроелектростанції на Західній Двіні. Планується, що будівництво почнеться вже цього року. Отже, перший пльовок у колодязь — великі європейські ріки — вже потрапив...

Ідея поєднати прямим судноплавним шляхом Чорне і Балтійське моря існує вже давно. Найбільш зручними для втілення таких ідей є природні водні артерії — ріки. Впродовж століть вченими і будівельниками обмірковувались різні варіанти створення судноплавного шляху. У Східній Європі в якості найбільш зручної артерії розглядалися Дніпро і Дністер (басейн Чорного моря) та, у різних варіаціях, Прип'ять, Західний Буг, Німан, Західна Двіна (Даугава), Ловать (басейн

Балтійського моря). Деякі з цих планів були втілені у життя. Зокрема, Дніпровсько-Бузький канал поєднав Прип'ять (басейн Дніпра) та Західний Буг (басейн Вісли, і, відповідно, Балтійського моря).

Березінська водна система через систему малих річок і каналів поєднала басейн Двіни (Даугави) і Дніпра, за допомогою каналу були з'єднані басейни Німану та Дніпра. Ці водні системи могли долати лише невеличкі судна, а також ними здійснювався сплав лісу. У ХХ столітті придатним для проходження суден залишився лише Дніпровсько-Бузький канал.

Настали інші часи, і для потреб судноплавства знадобились водні шляхи, які повинні забезпечити пропуск значно більших суден, бажано — класу «ріка-море». Обмірковувались різні варіанти. Одним із них був проект створення судноплавного шляху через Дніпро і Двіну (Даугаву), поєднавши їх каналом. Цей шлях розглядався як найкоротший. Його довжина — 2330 км. Проте...

На ріках Дніпро і Двіна (Даугава) в період межени (найнижчого рівня води) глибини недостатні для проходження сучасних суден класу «ріка-море». Крім того, необхідно побудувати новий сучасний канал для поєднання цих двох річок. І тут виникає ряд проблем як екологічного, так і економічного характеру.

Для того, щоб забезпечити на Дніпрі та Двіні (Даугаві) необхідні для судноплавства глибини (проектом передбачено гарантовані глибини у 5 м для проходження суден дедвейтом до 5 тис. т) пропонується:

- на Двіні (Даугаві) у межах Латвії побудувати 2 греблі з однією гідроелектростанцією і 5 шлюзів, у межах Білорусі — 4 гідровузла з греблями, водосховищами, гідроелектростанціями.
- на Дніпрі в межах України передбачається побудувати Славутинський гідровузел з греблею, водосховищем та ГЕС вище київського водосховища. На території Бі-

лорусі — 7 водозливних гребель, а також штучний канал, який на деяких ділянках проходить по заплаві паралельно до русла. У верхів'ї планується побудувати Оршанський гідровузол з греблею, ГЕС та водосховищем. Греблею буде здійснено підпір Дніпра до міста Смоленськ, отже, Росія буде безпосередньо зачеплена в результаті здійснення проекту.

- на території Білорусі Дніпро та Двіна будуть з'єднані 81-кілометровим каналом.

Крім того, днопоглиблювальні роботи та поглиблення шлюзів планується здійснити по усій протяжності Дніпра у межах України, оскільки існуючі глибини для проходження суден Дніпром від Херсона до Києва становлять 3,65 м. Власне, українська ділянка з її параметрами 3,65 метра глибини та 80 м ширини є найбільш підготовленою ділянкою планованого ходу. Водним шляхам Білорусі і Латвії, як Дніпру, так і Двіні (Даугаві), ще далеко до таких параметрів і для підвищення рівня води на мілководних ділянках будуватимуть греблі; у місцях, де підвищення рівня води в результаті побудови греблі буде недостатнім для забезпечення необхідних 5 м (що майже нереально), або хоча б 3,65 м (що на думку українських спеціалістів вже було б великим успіхом), а також на ділянках природного току річок доведеться проводити ще більш масштабні роботи із поглиблення русел.

Із опису запланованих заходів вимальовується картина масштабних перетворень великих рік Східної Європи. Варто з'ясувати, яких наслідків слід очікувати.

Для довілля найбільшу небезпеку становить будівництво великої кількості гребель і водосховищ. Негативні наслідки будівництва гребель і створення водосховищ на рівнинних ріках, до яких належить як Дніпро, так і Двіна, яскраво проявились на прикладі вже існуючого каскаду Дніпровських водосховищ в Україні, водосховищ на Волзі у Росії тощо. Внаслідок будівництва гребель та створення водосховищ, навіть за умов застосування низьконапірних гребель, відбувається затоплення і підтоплення земель. Такі явища є особливо небезпечними в зоні, забрудненій після аварії на Чорнобильській АЕС. Власне, в цій зоні і планується побудувати Славутинський гідровузол з греблею. З затоплених земель вимиватимуться радіонукліди,

підвищиться рівень ґрунтових вод, що теж сприятиме міграції радіонуклідів, внаслідок здійснення будівельних робіт радіоактивний донний мул, що накопичився після ядерної катастрофи, почне мігрувати Дніпром, забруднюючи ріку вниз за течією і створюючи загрозу для здоров'я жителів, що користуються дніпровською водою та харчуються дніпровською рибою.

Підтоплені і затоплені землі на незабруднених територіях виводяться з сільськогосподарського чи лісогосподарського використання або умови господарювання на підтоплених ділянках істотно погіршуються. На територіях, що підлягають затопленню, і на підтоплених ділянках можуть опинитись населені пункти, які ліквідують, а населення відселять.

Інші можливі негативні наслідки здійснення проекту:

- **перетворення річкової екосистеми на штучну річково-озерну.** Умови такої екосистеми є сприятливими для росту водоростей. Особливо небезпечними є синьо-зелені водорості. Їх бурхливий ріст спостерігається влітку, а відмирання супроводжується поглинанням кисню з води. Велика кількість синьо-зелених водоростей у водосховищах спричиняє справжні кисневі катастрофи, що супроводжуються масовими заморами риби. Такі замори багаторазово спостерігались у дніпровських водосховищах. Розвитку водоростей сприяють і забруднюючі речовини органічного походження, які у великій кількості містяться у водах Дніпра і Двіни. Дніпро є найбільшим приймачем стічних вод у Білорусі. 76 % об'єму стічних вод цієї країни скидаються у водні об'єкти басейну Дніпра. Річка і донині була досить забрудненою, а після побудови гребель її екологічний стан значно погіршиться. Така ж ситуація складеться і на Двіні (Даугаві). Фактично Двіна, верхня і середня течія якої перебувала у близькому до природного стані, перетвориться на ланцюжок штучно створених водойм. Ймовірно, що така ж доля, в залежності від обраного рішення з проекту забезпечення судноплавства очікує і Дніпро.

- **Істотні втрати біорізноманіття.** Побудова гребель, в першу чергу, впливатиме на ті види живих організмів, які пристосовані до життя в умовах швидкої течії і високого вмісту розчиненого кисню у воді. Греблі стануть на перешкоді міграції риби на нерест, що при-

зведе до істотного скорочення їх чисельності та зникнення. Крім того, зникнення загрожує видам, які пристосовані до існування в умовах тимчасового затоплення або малої глибини. Ми перерахуємо лише деякі, червонокнижні види, які можуть зникнути в результаті будівництва гребель і днопоглиблення. Червона книга Білорусі: метелик щитоподібна поденка (в результаті змін умов існування), мох цинклідотус дунайський (рослина пристосована до життя на перекатах в умовах мілководдя), які будуть затоплені в результаті побудови гребель; риби стерлядь, рибець, подуста, марена. В Україні — стерлядь, марена. Транспортники та енергетики, вочевидь, стверджуватимуть, що для зменшення втрат риби будуть збудовані рибоходи чи рибопідйомники. Про ефективність таких споруд свідчить досвід дніпровських гребель та гребель на Двіні і Волзі: прохідні риби, такі як осетри, лососі, вугри не мають змоги дістатися до верхніх ділянок великих річок і відкласти ікру. Чисельність їх скорочується, а деякі, взагалі, опиняються на межі зникнення.

Річ у тім, що створити надійний та ефективний рибохід, який зробив би можливим підйом і спуск риби через греблю, надзвичайно складно. Повинна бути врахована швидкість течії, яку здатен подолати той чи інший вид риби, як мальки так і дорослі особини, висоту та відстань, яку може подолати риба в один кидок без відпочинку, температуру води тощо. Невідповідність будь-якого з параметрів «екологічним потребам» риби призводить до того, що риба або не здатна подолати рибохід, або не сприймає його як можливий шлях подолання перешкоди — греблі. Результатом таких конструктивних провалів є зменшення чисельності або зникнення популяцій та цілих видів риби.

- **руйнування берегів та абразія.** Причиною руйнування берегів в результаті роботи гідроелектростанцій є постійні скиди вод для забезпечення роботи гідротурбін. Різкі коливання води на покриття пікових навантажень у вечірні часи призводять до того, що у водосховищі вище греблі протягом доби перепади рівня води можуть сягати кількох метрів. Підвищення і падіння рівня вод спричиняє руйнування берегів. Крім того, у водосховищах порівняно з ріками значно посилюється абразія — руйнування берегів під впливом хвиль, які у водосховищах ма-

ють значно більшу силу. Хвилі спричинятиме і активний рух транспорту. Для подолання цих наслідків необхідними є постійні роботи з берегоукріплення, які є частиною обов'язкових експлуатаційних витрат транспортних і енергетичних об'єктів і повинні бути враховані у загальній вартості проекту. Приклад водосховищ Дніпровського каскаду свідчить про те, що коштів на берегоукріплення постійно не вистачає і абразія перетворюється на хронічну проблему.

- **Зміни клімату на прилеглих територіях.** В першу чергу проявами зміни клімату є підвищення вологості атмосферного повітря, особливо небезпечне в зимовий період. Крім того, відбудуться певні зміни і у режимі сільськогосподарського використання прилеглих угідь. Зокрема, спостерігатимуться істотні втрати урожаю трав на заплавах луках.

- **Утворення ділянок розмиву під впливом енергії води нижче греблі.** Тут встановлюється складний режим руху вод, відбувається інтенсивне пониження річища. Ці явища негативно відбиваються на живих організмах, екосистемі річки, а також здатні призвести до зниження рівня ґрунтових вод на прилеглих територіях.

Шкоди доквіллю завдасть також поглиблення дна. В результаті цього рівень підземних вод на прилеглих територіях понизиться, що матиме наслідком зміни рослинного покриву, умов господарювання та додаткові витрати на поглиблення свердловин і криниць.

Екологічна шкода, якою проект загрожує доквіллю Східної Європи, величезна. Але й економічні перспективи проекту, попри оптимістичні заяви латвійського фонду «Лавера», виглядають надто сумнівними. Основним аргументом на користь створення суднового ходу є твердження, що його функціонування істотно здешевлює та скорочує терміни доставки товарів між Чорним та Балтійським морями. Здається, тут нічого додати. Але... Заглибившись у проект бачимо, що і з економічною складовою далеко не усе гаразд...

Приблизники здійснення проекту будівництва суднового шляху «Дніпро — Двіна» нібито не помічають, що альтернатива їх проекту, який існує наразі тільки в планах і щодо якого не проведено техніко-економічного обґрунтування, вже існує. Просто погляду на географічну карту достатньо, щоб побачити, що Балтійське море вже з'єднане з Чорним.

І з'єднає їх збудований багато років тому Дніпровсько — Бузький канал, який поєднав р. Прип'ять (притока Дніпра, басейн Чорного моря) і Буг (притока Вісли, басейн Балтійського моря). Так, придатний для судноплавства судновий хід вже існує. Він проходить територіями України, Білорусі та Польщі. Шлях з Чорного моря до Балтійського через Дніпро та Двіну справді дещо коротший (2330 км на порівняно з 2432 км через Дніпро і Віслу). Але оцінимо ринки країн, що мають вихід до Балтики. Балтійською країною з найбільш потужною економікою є Німеччина. Менший об'єм мають економіки Росії, Швеції, Данії і Фінляндії, Польщі, Литви, Естонії та Латвії. І якщо оцінювати відстань від Чорного моря до портів Німеччини, Данії, Південної Швеції і Польщі, то виявляється, що шлях через Дніпровсько — Бузький канал та Віслу істотно коротший. Росія ж лише невеликою мірою зацікавлена у використанні цього суднового ходу, оскільки має свою мережу суднових ходів з Балтійського моря до Чорного через Неву, Волгу та Дон. Отже, враховуючи відстані до найбільших економічних центрів Балтики, варіант Дніпро — Вісла виявляється значно коротшим. Крім того, існуючі параметри цього ходу на порядок вищі існуючих на Двіні та Дніпрі. Гарантовані глибини на цьому ході становлять 2,4 м, ширина — 40 м. Для порівняння, гарантовані габарити Дніпра вище Київського водосховища та Двіни в межах Білорусі становлять 1,1 та 0,85 м глибини відповідно. Цей водний шлях існує вже більше 100 років, і екосистема Прип'яті, каналу та прилеглих територій адаптувалась до впливу судноплавства. Але навіть цьому, зручному і обладнаному водному шляху далеко до повного завантаження. На це постійно скаржаться білоруські транспортники. І основні вантажопотоки по ньому здійснюються між Білоруссю та Україною, а не з країнами Балтійського моря.

Тепер про терміни. Приблизники будівництва ходу через Дніпро та Двіну стверджують, що весь шлях, з Риги до Херсона, протяжність якого 2330 км судна долатимуть за 11 днів. А ось факти: до українського порту Миколаїв ідуть білоруські баржі з калійними добривами. І ідуть... надзвичай довго. Вони долають шлях, вдвічі менший, ніж пропонований «Із варяг у греки» з Чорного моря до Балтійського через Дніпро і Двіну за... 20 — 30 днів.

Чому? Відповідь дає міністр транспорту та комунікацій Республіки Білорусь М. Боровой. В інтерв'ю виданню «Порти України» (№6/2-002) він, зокрема, говорить «...в нынешнем же году из-за многочисленных проволочек с таможенным оформлением, с буксирами, с лоцманами сроки доставки растягивались до 20 — 30 суток...». 20 — 30 діб — половина шляху. Зауважте, що серед причин не було названо відсутність або погану якість існуючих суднових ходів. І усе той же ж міністр транспорту Білорусі говорить, що було б добре забезпечити доставку білоруських вантажів в терміни 10 — 12 днів... Отже, білоруси прагнуть за 10 — 12 днів проходити відстань, що дорівнює половині пропонованого маршруту. То ж про які одинадцять днів на сьогодні може йти мова? І звідки візьмуться 144 млн. тонн вантажів, про які говорять представники головного рушія проекту — латвійського фонду «Лавера»?

Про гроші. Загальна вартість будівництва суднового ходу оцінюється в 5,5 — 6 млрд. доларів США, з врахуванням вартості об'єктів інфраструктури — 25 — 37 млрд. доларів США. Саме лише проектування коштуватиме 150 — 200 млн. доларів США. Для порівняння: загальні видатки бюджету України у 2004 році затверджені у сумі 13,6 млрд. доларів США.

Детальний аналіз проекту створення глибоководного суднового ходу «Дніпро — Західна Двіна (Даугава)» свідчить про те, що він є екологічно небезпечним та економічно невиправданим. Розуміння цього приходиться до деяких державних діячів. Надією для всіх тих, хто вболіває і бореться за чисте довкілля, живі ріки і природу прозвучали слова міністра середовища Латвії Раймонда Вейониса про те, що проект є екологічно небезпечним, а тому неприйнятним для Латвії. Він наголосив, зокрема, що область верхньої Даугави віднесена до переліку найбільш цінних природних територій Європи, і реалізація проекту може завдати їй непоправної шкоди. Крім того, проект загрожує природній течії річки та чистоті води. Представник Міністерства сполучень Латвії Зане Лідака повідомила, що у міністерстві проект суднового ходу «Дніпро — Даугава» вважають економічно безперспективним.

Така позиція латвійських владних органів свідчить про те, що у цій країні у дер-

жавних службовців вже працює екологічна свідомість, або принаймні, відповідальність. Зовсім інша ситуація склалася в Україні та Білорусі. Міністерство транспорту України будує канал у Дунайському біосферному заповіднику, уряд Білорусі — каскад ГЕС на Двіні. В обох випадках влада прикривається начебто «екологічною безпечністю» та економічною необхідністю — в одному випадку забезпечення судноплавства, в іншому — досягнення енергетичної незалежності. До речі, той же ж таки Раймонд Вейоніс, заявив, що проект матиме негативний вплив на стан Даугави вже на етапі будівництва першої ГЕС нового каскаду. Істотно підвищиться мутність води, значної шкоди буде завдано рибним ресурсам.

Найбільш розповсюдженою практикою останніх років в Україні, СНД та й в усьому світі підводиться начебто «неспростовне» економічне обґрунтування. У Середній Азії плани перекиду вод сибірських рік обґрунтували новими тисячами тонн бавовни, зараз обґрунтовують ще й можливістю порятунку Аралу. При цьому замовчують, що саме на потреби зрошення полів бавовни були забрані води, які тисячоліттями живили Арал. У випадку будівництва каналу у Дунайському біосферному заповіднику прикриваються необхідністю забезпечення судноплавства. При цьому варіанти будівництва в обхід унікального заповідника були відразу відкинуті. Білоруські енергетики говорять про необхідність виробництва додаткової енергії, і тому не зважають на природну цінність Західної Двіни, плануючи перекрити її греблями ГЕС. До речі, таке ж обґрунтування дають і російські енергетики щодо проекту будівництва Катунської ГЕС, щодо якого ще у 80-х роках минулого століття було дано кілька негативних висновків екологічних експертів.

Проекти розробляються і втілюються в життя людьми. В тому числі і екологічно небезпечні проекти. Саме обмеженість світогляду таких людей «мораллю споживача» не дозволяє їм зрозуміти останню рибу, що прагне дістатися нерестилища і залишити після себе потомство і яка у марних спробах подолати непереборну перешкоду — греблю на своєму шляху — гине. З нею, з останнім представником виду, гине цілий світ. Або у становищі людини, яка від підтоплення вимушена залишити село, де народилася і

виросла не лише вона, але й цілі покоління її предків. Чи навіть у становищі вченого, який присвятив життя вивченню унікальної колонії червонокнижних рослин, і яка незабаром буде знищена під водами рукотворного моря. Такі трагедії життя — наслідок діяльності тих, хто захоплений стандартами споживчого суспільства. Свого часу саме до них індіанський вождь Біла Хмара звернув свою промову-питання:

Тільки після того,
як буде зрубане останнє дерево,
Тільки після того,
як буде отруєна остання річка
Тільки після того,
як буде зловлена остання риба,
Тільки тоді ви зрозумієте,
що гроші не можна їсти!

Рейн оживас...

В той час коли у Східній і Центральній Європі розробляються проекти підкорення великих рік, на заході Європи приходять до висновку про недоцільність і навіть шкідливість подібного насильства над природою. Тут зрозуміли і усвідомили, що таке справжні цінності, і що короткотермінові вигоди від перетворення природи у довготривалі перспективи часто обертаються величезними збитками, як моральними, так і матеріальними. Яскравим прикладом нового ставлення до природи загалом і великих рік зокрема є заходи з екологічного відновлення Рейну — найбільшої водної артерії Західної Європи.

Впродовж багатьох років Рейн — найбільша річка Західної Європи — був хрестоматійним прикладом ріки, знищеної людською діяльністю. Скид стічних вод промисловістю та комунальними службами міст, забір води для сільськогосподарських потреб, канали для відводу води та велика кількість дамб — всі ці людські творіння перетворили блакитний струменистий Рейн на те, що називали «стічною канавою Європи». Сьогодні Рейн відновлюється. Хоча цей процес є досить складним і вимагає значних капіталовкладень, прирейнські держави готові платити високу ціну за збереження унікальної ріки.

Історія знищення та спроб порятунку ріки налічує вже багато років. Угодою 1816 року Рейн було визнано судноплавним шляхом. Угода була оновлена у місті Майнц у 1831 році та замінена у 1868 році Мангаймським

Актом, відповідно до якого була заснована Центральна Комісія з судноплавства на Рейні, що розміщувалася у місті Страсбург. Завданням Центральної Комісії Рейну було гарантування свободи руху на «Міжнародних водних шляхах». Для створення більш сприятливих умов судноплавства на берегах річкових проток було зведено дамби, осушувались болота. У XIX сторіччі Рейном могли пересуватись судна дедвейтом до 3 тисяч тон.

В дев'ятнадцятому сторіччі на берегах Рейну бурхливо розвивається промисловість і сільське господарство. Тут знаходять вугілля, руду. Тут формуються одні з найбільших у світі промислових районів — Рур, Саар, Ельзас та ін. Для забезпечення потреб промисловості і сільського господарства транспортною інфраструктурою Рейн «вдосконалювали». Будували дамби, русло спрямляли, обвалювали. Від річкової заплави не залишилось майже нічого. Дамби будувались і для задоволення попиту на електроенергію. Першою гідроелектростанцією була Рейнфельден, що діє і сьогодні. На сьогоднішній день на Рейні діє 21 гідроелектростанція. Сумні екологічні наслідки не змусили довго чекати. Збільшилась кількість паводків, а також руйнівна сила найбільших з них. Впав рівень ґрунтових вод довкола ріки, всихали прируслові ліси. З Рейну через зростаючу забрудненість води та перекриття річища дамбами почав зникати знаменитий рейнський лосось. Ця риба скочується за течією річки з верхів до моря у віці приблизно 18 місяців та повертається у річку для відкладення ікри чотирьох — п'ятирічною. Риба, що не вмерла від отруєння, не змогла подолати дамби. У 1885 році п'ять прирейнських країн підписали так звану Лососеву угоду. Була створена міжнародна лососева комісія, метою якої була розробка заходів захисту риби, яка зникала в результаті перекриття ріки дамбами та швидкого збільшення забрудненості ріки. Прирейнські країни домовились заохочувати випуск штучно розведеного лосося у річку. Руйнівний вплив на екосистему ріки чинила і практика господарювання країн басейну, коли будь-яке гідротехнічне чи промислове будівництво здійснювалось в односторонньому порядку без погодження з сусідніми країнами. Вже згадувана каналізація русла Рейну у Німеччині, канал в Ельзасі у Франції, будівництво гідроелектростанцій, підприємств хімічної

промисловості — всі ці заходи здійснювались в односторонньому порядку. За забруднення Рейну промисловістю, зменшення водності в результаті створення Ельзаського каналу, паводки і повені платили всі разом...

Але справжньою «Стічною канавою Європи» Рейн став лише у XX столітті. До Рейну скидалися стоки міст, сіл, тваринницьких комплексів, потужної металургійної та хімічної промисловості, з полів змивались пестициди та мінеральні добрива. «Добивали» Рейн часті промислові аварії, в результаті яких ріка ставала мертвою на ділянках в десятки і сотні кілометрів. Воду Рейну тривалий час використовували для питного водопостачання. З початку XX сторіччя робити це, попри застосування все більш досконалого і дорогого очисного обладнання, ставало все складніше. Особливо загострилась проблема питного водопостачання у Нідерландах, які знаходяться у пониззі Рейну. У 1935 році остаточно зник лосось.

Перших серйозних зусиль з порятунку Рейну прирейнські країни почали докладати після II світової війни. І хоча світове співтовариство тоді ще з пересторогою ставилося до Німеччини, ця країна була включена у переговорний процес. У 1950 році за ініціативою Німеччини та Нідерландів було створена Міжнародна комісія із захисту Рейну (ICPR), до якої були включені представники всіх прирейнських країн. Резолюції комісії були спрямовані в першу чергу на забезпечення екологічної безпеки в басейні Рейну та зменшення скидів промислових стоків. Незважаючи на увагу урядів, протягом наступних двох десятиріч якість води у Рейні продовжувала погіршуватись. Основною причиною цього був бурхливий розвиток промисловості. Позитивом стало створення системи регулярного моніторингу якості води Рейну на усій його протяжності.

У 1963 році була підписана перша рамкова угода, метою якої було покращення екологічного стану Рейну. В цьому ж році Міжнародна комісія із захисту Рейну отримала постійну штаб-квартиру, яка розташовувалась спочатку у Люксембурзі, а з 1964 року у Кобленці (ФРН). З цього часу секретаріат Комісії збирав та розповсюджував інформацію щодо екологічного стану басейну річки. Міністри охорони довкілля та інші офіційні особи з країн-членів збиралися на зустрічах

Міжнародної комісії із захисту Рейну на регулярній основі. Рішення приймалися спільно і кожна країна, земля чи уряд провінції затверджував перелік заходів на виконання рішень. Ані Міжнародна комісія, ні її Секретаріат не мали повноважень зобов'язати побудувати очисні споруди. Так само, Комісія складала проекти з покращення стану довкілля, але в разі затвердження вони фінансувались та втілювались у життя країнами — членами. Секретаріат здійснював лише загальне спостереження за їх втіленням.

У 1976 році членом Міжнародної комісії із захисту Рейну стало Європейське співтовариство, що надало Комісії додаткового авторитету. Поступово діяльність Комісії і окремих держав почали давати результати. З 60-х — 70-х років підприємства почали запроваджувати системи замкнутого водопостачання та встановлювати потужне очисне обладнання. Протягом 1970 — 1990 рр. прирейнські країни витратили 38,5 млрд. амер. доларів на будівництво станцій очистки стічних вод.

Проте покращення якості води довелося чекати досить довго. Між 1970 та 1974 рр. вміст кисню у рейнській воді становив 2 — 4 мг/л — надто мало, щоб підтримувати життя. З середини сімдесятих років почала покращуватись якість вод, поступово Рейн оживав. Але до повного видужання було ще далеко.

Причин, через які води Рейну все ще залишались дуже забрудненими, було кілька. Першою і основною була неефективність систем очищення промислових стічних вод. Боротьба велася з наслідками — забруднену воду намагались очищати. Натомість існувала небагато прикладів боротьби з причиною — брудними технологіями виробництва. Необхідним було впровадження нових систем і технологій, застосування яких дозволило б істотно зменшити надходження забруднюючих речовин у води. Особливо виправданим цей підхід був стосовно скидів важких металів, поліхлорбifenілів, бензолу, атразину (наслідок використання пестицидів), видалення яких із стічних вод було надто дорогим і складним процесом.

У 1976 році країни-члени Міжнародної комісії із захисту Рейну підписали конвенцію щодо небезпечних хімічних речовин. Метою цієї конвенції було зменшення концентрації особливо небезпечних забруднюючих речо-

вин у рейнській воді. У цьому ж році була підписана угода про хлориди, якою передбачалось зменшення вмісту у воді цих солей до рівня 200 мг/л на німецько-нідерландському кордоні.

Масштабною екологічною катастрофою на Рейні ознаменувався 1986 рік, коли в результаті пожежі на хімічному заводі «Сандоз» у Швайцгергалле (Швейцарія) водою, якою гасили пожежу, до річки було змито величезну масу пестицидів. Обурена громадськість вимагала застосування жорстких заходів до отруювачів ріки. Під тиском громадськості Міжнародна комісія із захисту Рейну у 1987 році приймає Програму дій з екологічного відновлення Рейну, основною метою якої було зменшення вмісту найбільш небезпечних забруднюючих речовин удвічі. Попри скептичні прогнози, цілі Програми були досягнуті. Проводились заходи з відновлення річкових екосистем. До Рейну та його приток було випущено мільйони мальків риби. Проте проблему ефективного відновлення популяції риб це не вирішило. У 1996 році нижче Іфецгаймської греблі поблизу Баден-Бадена ввіймали першого більш ніж за півсторіччя лосося. Звістку з ентузіазмом сприйняли в усіх прирейнських країнах. Але була і ложка дьогтю: лосось зупинився перед греблею, не маючи можливості її подолати і дістатися до місця, де народився — єдиного, де лосось може дати життя наступним поколінням.

Під тиском громадськості та екологів власники гідроелектростанцій вимушені будувати рибоходи, хоча вартість таких споруд обчислюється мільйонами євро.

Сьогодні основні проблеми, які стоять на перешкоді подальшому відновленню Рейну, — це використання пестицидів та агрохімікатів у селянських господарствах, що розташовані у басейні ріки, а також високий ступінь забрудненості донного мулу ріки небезпечними речовинами.

Майбутнє Рейну згідно програм його оздоровлення, остання з яких прийнята на період до 2020 року, передбачає відновлення ріки як повноцінної екосистеми. Особлива увага приділяється відновленню природної заплави, лісів та лук, роздамбуванню Рейну та відновленню природних гідрологічних процесів. Рейн повинен знову стати живою артерією Європи і назавжди позбутися слави стічної канави.

Александр Волошкевич,
директор Дунайского биосферного заповедника

ВРЕМЯ НАС РАССУДИТ, или размышления о канале и не только...

Отшумело торжественное открытие канала Дунай – Черное море, отгрохотал праздничный концерт с участием столичных звезд, отгремел грандиозный салют, общее количество диаметрально противоположных по содержанию публикаций в прессе по этой теме уже перевалило за тысячу...

Безусловно, что пройдена определенная веха, требующая уже спокойного анализа и осмысления...

Наверно еще долго это экологически резонансное, а главное не завершившееся дело, будет тщательно анализироваться в самых разных аспектах. Сейчас хотелось бы посмотреть на него и с сугубо практической точки зрения — решение принято, судходный путь строится, как же минимизировать неизбежный при этом ущерб? Действительно ли главные виновники всеукраинского и международного скандала — экологи?

Что касается ущерба, неминуемого при любом варианте канала, то еще в 2002 году специалисты заповедника настаивали, что его надо стараться минимизировать, оптимизировать технологию работ, а не переводить в денежный эквивалент и выплачивать компенсацию. Для этого крайне необходимы комплексная система наблюдений, оценки и прогноз изменений состояния экосистемы дельты под влиянием судходства — мониторинг.

Ранее мы уже писали, что комплексный мониторинг отсутствует, нет его главной биологической составляющей и т. д. Строительство первого этапа уже закончилось, а договоры с институтами биологического профиля так и не были заключены. Только письмом от 2 сентября 2004 года Государственная инспекция охраны Черного моря информировала, что предполагается подключение к мониторингу биологов.

Что мы имеем в результате? Дноуглубительные работы прошли во время государственного нерестового запрета. При проведении аналогичных работ, даже не в запретный период, Советским Дунайским

пароходством, а позже, соответственно, Украинским дунайским пароходством, важной составляющей в расчёте ущерба была неизбежная гибель скатывающихся личинок рыб, в первую очередь дунайской сельди. Как показывают многолетние наблюдения, личинки именно этого вида сотнями миллионов экземпляров скатываются через створ Килийского гирла. Однако, когда на совещании в Вилково 7 июля 2004 года мы посмотрели расчёт ущерба рыбному хозяйству, то оказалось, что в районе дноуглубительных работ вообще ни одна личинка сельди обнаружена не была и, соответственно, нет никакого ущерба. Были какие-то странные объяснения, что личинки оплывают технику по различным стержням воды и т. д. Когда же мы принесли пробы с массой крохотных личинок, которые могут только пассивно дрейфовать в воде, всем всё стало понятно.

В прессе, в том числе и в местной, заповедник обвиняли в клевете относительно покинутых колониями пестроносы крачки 1380 гнёзд и 120 гнёзд речной крачки. Этот факт был обнаружен 13 июля 2004 года орнитологом заповедника, ведущим научным сотрудником, кандидатом биологических наук М. Е. Жмудом, а 16 июля 2004 года зафиксирован представителями четырёх организаций, включая Госинспекцию Чёрного моря, с соответствующей фото- и киносъёмкой. Такое поведение, когда птицы расклёвывают гнёзда на колониях при чрезмерном факторе беспокойства, является обычным для колоний многих видов птиц. Вот почему в Положении о ДБЗ записано, что в период гнездования рыбакам, ведущим промысловый лов рыбы, нельзя подплывать к гнездящимся колониям ближе чем на 150 метров. Согласно таксам, утверждённым постановлением Кабинета Министров Украины от 21 апреля 1998 года № 521, ущерб в результате исчезновения упомянутых колоний составил 144 тысячи гривен. Этих потерь можно было легко избежать, если бы катера и все другие плавсредства, обслуживающие

строительство судходного канала, выдерживали это безопасное расстояние. Ведь дело не только в денежном эквиваленте этого ущерба, речь может идти и о чисто морально-этических последствиях — тысячах уничтоженных жизней...

Через несколько дней мы с удивлением ознакомились ещё с одним совершенно противоположным актом обследования косы, опубликованном в газете «Голос Придунавья» от 24 июля 2004 года, в статье «Факт гибели птиц не установлен» с фотографией пеликанов и припиской о том, что соседство людей их не пугает. Но ни пеликаны, ни серые гуси, ни тем более пролетающие над косой колпицы на косе Птичьей не гнездятся и, соответственно, не привязаны к конкретному месту и менее чувствительны к фактору беспокойства. Биологам хорошо известно, что именно колониальные птицы особенно чувствительны в гнездовой период. На острове нет ни колоний чайки серебристой, ни мелких хищников, о следах которых упоминалось в акте. Из-за отсутствия опыта за следы хищников принимаются следы когтей птиц на песке при взлете.

Выводы этой комиссии, организованной «Дельта-лоцман», о том, что колония исчезла из-за шторма, не соответствует действительности, так как расположенные южнее на 700 и 900 метров (а соответственно дальше от судового хода) колонии крачек нормально продолжали насиживать кладки. Мы во время выезда на Быстрое 23 июля 2004 года с представителями Минприроды и «Дельта-лоцман» предлагали еще раз осмотреть косу, но они отказались.

Этими двумя примерами хотелось также подчеркнуть и то, что в мониторинге, если только он комплексный, каждый специалист должен заниматься своим делом. Некоторые приезжающие на канал корреспонденты почему-то считают, что если мы говорим об отрицательном влиянии на экосистему, то это значит, что они должны видеть погибших птиц и животных, а если этого нет, то можно радостно умиляться. Но ведь для всего животного и растительного мира планеты сейчас главная угроза — не прямое уничтожение, а изменение условий обитания. Ряд прогнозируемых отрицательных факторов, как, например, перераспределение стока, обмеление и отмирание мелких проток,

происходят не мгновенно после вскрытия мелководного морского бара, а растянуты во времени — и время нас рассудит.

Здесь опять же нужен качественный специальный гидрологический мониторинг. Все строительство прошло с двойной перевалкой грунта при доминирующем вдоль береговом северо-южном течении. Расположенное в 4-м км южнее от гирла Быстрое гирло Восточное стремительно перекрылось нарастающей косой. Как без мониторинга ответить, какая тут роль естественных, а какая искусственных процессов?

Получение качественных результатов мониторинга, грамотное профессиональное использование результатов уже проведенных исследований крайне необходимо не только для минимизации ущерба, оптимизации технологии работ. Добровольно подписав ряд международных конвенций, мы теперь обязаны информировать другие страны о такого рода работах. В средствах массовой информации вокруг этого аспекта наворочено огромное количество совершенно противоречивой, взаимоисключающей информации, начиная от попыток изобразить это как вмешательство во внутренние дела Украины и призывов ни на что не обращать внимания, и кончая поисками вражеских агентов и т. д. Несомненно, видя в Украине конкурента в грузопотоках по р. Дунай, начала спекулировать на экологических проблемах и соседняя Румыния, обрисовывая канал по гирлу Быстрое как чуть ли не крах для экосистемы румынской дельты. Более того, в прессе даже промелькнуло сообщение, что румыны грозятся прорыть новый канал выше гирла Быстрое в залив Мосура для перехвата воды. Больше эта информация не появлялась, и мы не знаем, является ли она официальным мнением румынских властей.

Есть ли взаимное влияние гидротехнических работ на процессы в дельте? Достаточно взглянуть на космические снимки последних десятилетий, где видно распространение дунайского ила и рост островов, чтобы ответить — да, есть. Ведь от бара гирла Быстрое до Сулины всего лишь 20 км. С другой стороны, образование огромной косы, получившей название Новая земля, и отсекающей больше 5 тыс. га стремительно мелеющего морского залива, является следствием румынских за-

градительных дамб на Сулинском канале. А струенаправляющая дамба на развилке Тульчинского и Килийского гирла, построенная румынами больше 100 лет назад? Ведь сток Килийского гирла уменьшился, образно говоря, на два годовых стока Днестра! К слову, как раз для того, чтобы определить, какая здесь доля естественного, а какая, несомненно, искусственного процессов, опять же чрезвычайно нужен мониторинг.

В начале августа я побывал на болгарском участке р. Дунай в районе г. Русе, где мы проводили совместные рыбохозяйственные исследования. Только перед этим закончился ход дунайской сельди (он и на украинском участке был очень поздним, когда в июле на нерест шли необычно крупные экземпляры). Уловы на болгарском участке достигали до 300 экземпляров за притонение. Сельдь проходит не только весь болгарский участок реки (850 км р. Дунай), но и доходит до плотины на Железных воротах (964 км реки). Их специалисты хорошо знают о конфликте вокруг строительства канала, много спрашивают. Но можно ли, например, принять упреки, что какая-то часть личинок сельди погибнет при дноуглубительных работах и это может отрицательно повлиять на их уловы? Нет, потому что по расчетам из-за прекращения рыболовства по гирлу Быстрое (а оно уже и технически невозможно из установленных створных знаков в русле) будет недолавливаться около 90 тонн сельди (с учетом и той рыбы, которая не учитывается промысловой статистикой). Другими словами вверх будет дополнительно пропускаться около 300 тыс. производителей сельди. Такого рода примеры можно продолжать.

Вот почему ещё во время подведения итогов приезда комиссаров Евросоюза, которое происходило в кинотеатре г. Вилково 24 июля 2004 года, я подчёркивал в своём выступлении, что не надо бояться этих трансграничных аспектов, а необходимо рассматривать все проблемы в комплексе. Конечно, это несколько сложнее, чем просто отрицать такое влияние, потому что требуется профессиональный творческий подход. Наши же чиновники ранее поступили чисто по-страусиному и непрофессионально, написав, что трансграничного влияния нет. Ведущий собрание заместитель начальника Госслужбы заповедного дела С. С. Комарчук

не отрицал критики и сказал, что они будут исправлять ошибки. Однако в опубликованном в «Голосе Украины» 20 августа 2004 года «Заявлении об экологических последствиях создания судового хода Дунай — Чёрное море на украинском участке дельты по рабочему проекту на полное развитие» за подписью руководства «Дельта-лоцман» и института «Речтранспорт» опять утверждается: «Отрицательные трансграничные влияния строительства и эксплуатации ГСХ на природную среду исключаются».

Кстати, об итогах приезда представителей комиссии Совета Европы. Сразу после этого в райгосадминистрации была организована пресс-конференция, детально освещённая в газете «Голос Придунавья» от 7 августа 2004 г. № 4. Газета писала, что отклики о визите еврокомиссаров у «Дельта-лоцман», властей, с одной стороны и с другой заповедника разошлись, потому что, по мнению первых, еврокомиссары отметили, что решение, принятое по строительству, правильное и ход строительства с точки зрения экологии не вызывает у них тревоги. Заместитель директора заповедника В. А. Федоренко, очевидец многих критических высказываний еврокомиссаров, был противоположного мнения и сказал, что время нас рассудит, и надо дожидаться отчёта.

В уже разосланном официально 31 августа 2004 года отчёте посетивших дельту представителей Совета Европы вариант по гирлу Быстрое подвернут уничтожающей критике.

Теперь о роли экологов и общественных организаций. Начнём с того, что масса клеветнических публикаций сторонников варианта по гирлу Быстрое публикуется в газетах за серьёзные деньги на правах рекламы с последующей припиской: «редакция не несёт ответственности за содержание рекламных материалов». Естественно, что природоохранная организация не имеет таких денег, чтобы оплачивать заказные статьи в центральных изданиях. Кроме них, ещё существуют многочисленные минтрансские издания и тем или иным способом зависящая пресса.

Поэтому такая пресса и делит экологов на настоящих (естественно, тех, кто поддерживает вариант по гирлу Быстрое) и ненастоящих. В упомянутом выше «Заявлении

об экологических последствиях...» указано, что против канала по гирлу Быстрое «высказываются несколько общественных природоохранных организаций и Академия наук Украины».

Для справки: согласно данным последнего пресс-релиза коалиции «За Дикую природу», с 1 мая по 5 сентября 2004 года в защиту Дунайского биосферного заповедника выступило 31 440 организаций и отдельных граждан из 90 стран мира. Мы уже не говорим о международных организациях и конвенциях, о чём детально писалось в прессе. Поэтому сводить всё только к конкурентным отношениям с Румынией нельзя. Даже если делать канал по гирлу Быстрое, чиновникам необходимо было профессионально соблюсти необходимые процедуры в отношении с теми или иными конвенциями.

Какой же путь выбран сейчас? Недоработки одних пытаются заменить голословными клеветническими обвинениями других, приклеивая ярлыки и продолжая поиски мнимых врагов. Взять, к примеру, оплаченную статью в газете «Комсомольская правда в Украине» от 10 августа 2004 года «Кому выгодно перерезать гирло Быстрое?»

Когда после выхода этой газеты мы совещались насчёт подачи иска в суд, я спрогнозировал, что она будет перепечатана, конечно же, в «Голосе Придунавья», и не ошибся. Комментировать эту публикацию можно было бы долго, но это выходит за рамки данной публикации. Меня приятно удивила реакция подавляющего большинства друзей и знакомых, прочитавших эту публикацию. Все они просили поделиться украденными четырьмя с половиной миллионами долларов, или рассказать, как из-за нас сняли с работы пять полковников и одного генерала в румынской сигуранце. На какого же дремучего обывателя рассчитан подобный вздор, и что делать экологам и общественным организациям — брать справки в СБУ, подтверждающие, что они не румынские шпионы?

В контрасте с этим удивили и итоги самого последнего совещания в Минприроде 6 сентября 2004 года. На нём С. С. Комарчук сказал представителям заповедника, что будут выделены деньги, и необходимо будет срочно интенсифицировать сотрудничество с румынами, обмены делегациями и т. д.

Полной неожиданностью были и предложения Минприроды по зонированию заповедника, которые в полной тайне от нас разрабатывались в Украинском научно-исследовательском институте экологических проблем (г. Харьков).

После длительных разговоров и массы публикаций о том, что мы ущемляем интересы местных жителей, вдруг предлагается сделать местом строгой охраны излюбленное охотничье угодье вилковчан и гостей — Таранов кут, а также заодно и остров Прорвин, причём лесники подобное зонирование уже согласовали. Даже наш городской голова И. В. Тимошенко, интенсивно сотрудничавший с Минтрансом и Минприроды в последнее время, ничего об этом не знает. Мы ещё раз сделали официальный запрос по этому поводу и ждём ответа.

Можно было бы приводить ещё множество примеров, но для этого, вероятно, требуются отдельные специальные статьи. Время нас рассудит относительно экологических, экономических, социальных и других аспектов обоснованности канала по гирлу Быстрое.

На уже упоминавшейся встрече в вилковском кинотеатре мы предлагали следующее: в прессе настойчиво пишут, что на румынской территории есть три канала и строится четвёртый, по Свято-Георгиевскому гирлу. Почему же частным инвесторам не разрешают хотя бы закончить проект альтернативного варианта — настоящего полноценного шлюзованного канала в обход активной дельты с устьевым портом и всеми необходимыми коммуникациями. Ведь Проектгидрострой так и не смог добиться акта выбора площадки, а без него проектные работы невозможны. Это при всём том, что канал предлагается построить не за бюджетные деньги.

Почему иное мнение учёных Национальной академии наук Украины и общественности, в принципе, нормальное явление для любого здорового общества, воспринимается как предательство Родины? Казалось бы, те времена давно ушли в прошлое, но, оказалось, они нас цепко держат.

Мы разговаривали с рыбаками с Быстрого, которые в следующую путину будут ловить сельдь в других гирлах... История потихоньку всё ставит на свои места, и время нас рассудит.

Анатолій Павелко, БФ «Екоправо-Львів»

Двіна — Даугава

Великі ріки здавна називають блакитними артеріями. І дійсно, важко переоцінити їх роль у природі та у житті окремих людей і цілих народів. Історія Німеччини та Нідерландів нерозривно пов'язана з Рейном, Польщі — з Віслою, Росії — з Волгою, Індії — з Гангом, Україну неможливо уявити без Дніпра. Для Білорусі та Латвії рікою-долею є Двіна (Даугава). На її берегах формувалися культура і державність цих країн, вона була джерелом натхнення для поетів, письменників і художників, рибні багатства становили важливу частину місцевої економіки. Важливе значення ріка мала і як зручний водний шлях.

Свій початок ріка бере на території Росії, на Валдайській височині. До речі, неподалік знаходяться витoki двох інших великих рік — Дніпра та Волги. Закінчує свій біг Двіна (Даугава) у Ризькій затоці Балтійського моря. На Двіні (Даугаві) знаходяться найдавніше місто Білорусі — Полоцьк та столиця Латвії — Рига. Загальна довжина ріки 1020 км, площа басейну — 87,9 тис. кв.км, у середньому за секунду ріка поповнює Балтійське море 678 кубічними метрами води. Це — мова цифр. Але, напевно, неможливо цифрами передати природну та духовну цінність могутньої ріки. Береги ріки вкриті густими хвойними та мішаними лісами, в басейні Двіни на території всіх трьох країн знаходяться тисячі озер, за що цей край у Білорусі називають Поозер'ям, у неї несуть свої води сотні річок та

струмочків. Двіна, річки та озера її басейну — домівка для багатьох рідкісних та зникаючих видів рослин і тварин. Існування більше десятка видів тварин і рослин, занесених до Червоних книг Білорусі та Латвії, пов'язане з Двіною та природними водоймами її басейну.

У межах Латвії природне русло Даугави перекрите греблями трьох гідроелектростанцій, які стали зашморгом для ріки. Але її середня та верхня течія все ще зберегли значну частину своїх природних скарбів. Унікальну природну цінність ріки помітили. Верхня ділянка Даугави на території Латвії внесена до мережі особливо цінних природних територій Європейського Союзу Natura 2000. На жаль, до цього переліку потрапляють природні території Білорусі і Росії. Саме на території Білорусі і Латвії (в тому числі і тих, які входять до мережі Natura 2000) плануються основні об'єми робіт щодо будівництва каскаду гідроелектростанцій та суднового ходу.

Що буде з рікою далі? Вкотре природа стає заручником рішень людей. Сьогодні ми пропонуємо вашій увазі фотознімки блакитної красуні Двіни-Даугави, річок і озер її басейну. Яке майбутнє їх очікує?

Андрій Петрів,
БФ «Екоправо-Львів»

Зміни до законодавства про захист населення та навколишнього середовища від шуму

З червня 2004 року до законодавчих актів, які містять положення щодо захисту населення від шуму, були внесені зміни Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту населення від впливу шуму».

Вищевказаним нормативним актом були внесені зміни до статті 24 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення».

Так, ч. 1 ст. 24 Закону у новій редакції конкретизує обов'язки органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та громадян щодо відвернення і зменшення шкідливого впливу шуму на здоров'я населення. На цих суб'єктів покладаються наступні обов'язки:

- здійснювати відповідні організаційні, господарські, технічні, технологічні, архітектурно-будівельні та інші заходи щодо попередження утворення та зниження шуму до рівнів, установлених санітарними нормами;
- забезпечувати під час роботи закладів громадського харчування, торгівлі, побутового обслуговування, розважального та грального бізнесу, культури, при проведенні концертів, дискотек, масових святкових і розважальних заходів тощо рівні звучання звуковідтворювальної апаратури та музичних інструментів у приміщеннях і на відкритих площадках, а також рівні шуму в прилеглих до них жилих і громадських будівлях, що не перевищують рівнів, установлених санітарними нормами;
- вживати заходів щодо недопущення впродовж доби перевищень рівнів шуму, встановлених санітарними нормами, в таких приміщеннях і на таких територіях (захищені об'єкти):
 - 1) жилих будинках і прибудинкових територіях;
 - 2) лікувальних, санаторно-курортних закладах, будинках-інтернатах, закладах освіти, культури;

- 3) готелів і гуртожитків;
- 4) розташованих у межах населених пунктів закладів громадського харчування, торгівлі, побутового обслуговування, розважального та грального бізнесу;
- 5) інших будівель і споруд, у яких постійно чи тимчасово перебувають люди;
- 6) парків, скверів, зон відпочинку, розташованих на території мікрорайонів і груп житлових будинків.

Шум на захищених об'єктах при здійсненні будь-яких видів діяльності не повинен перевищувати рівнів, установлених санітарними нормами для відповідного часу доби. Такі допустимі рівні передбачені Державними санітарними правилами планування і забудови населених пунктів від 19 червня 1996 року.

Дозволи на гранично допустимі рівні шуму, що утворюється стаціонарними джерелами, зокрема під час роботи машин, механізмів, обладнання, інструментів, а також користування звуковідтворювальною апаратурою та музичними інструментами у концертних і танцювальних залах та на відкритих майданчиках, у театрах і кінотеатрах, дискотеках, казино, інших закладах розважального та грального бізнесу і культури, музичних закладах освіти, у ресторанах, кафе, барах, інших закладах громадського харчування, торгівлі, побутового обслуговування тощо, видаються в порядку, встановленому Законом України «Про охорону атмосферного повітря».

Відповідно до нової редакції статті 24 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» у нічний час, із двадцять другої до восьмої години на захищених об'єктах забороняються гучний спів і викрики, користування звуковідтворювальною апаратурою та іншими джерелами побутового шуму, проведення салютів, фейєрверків, використання піротехнічних засобів.

Проведення на захищених об'єктах ремонтних робіт, що супроводжуються шумом,

забороняється у робочі дні з двадцять першої до восьмої години, а у святкові та неробочі дні — цілодобово.

В разі якщо власник або орендар приміщень планує проведення ремонтних робіт, то в такому випадку він зобов'язаний повідомити мешканців прилеглих квартир про початок зазначених робіт. У святкові та неробочі дні ремонтні та будівельні роботи можуть проводитися також, проте на це власник чи орендар приміщення повинен отримати згоду від мешканців усіх прилеглих квартир. Шум, що утворюється під час проведення таких будівельних робіт, не повинен перевищувати санітарних норм цілодобово.

Існують і певні винятки з даних правил. Так, вищевказані вимоги щодо додержання тиші та обмежень певних видів діяльності, що супроводжуються шумом, не поширюються на випадки:

- 1) здійснення в закритих приміщеннях будь-яких видів діяльності, що супроводжуються шумом, за умов, що виключають проникнення шуму в прилегли приміщення, в яких постійно чи тимчасово перебувають люди;
- 2) здійснення в закритих приміщеннях будь-яких видів діяльності, що супроводжуються шумом, за умов, що виключають проникнення шуму за межі таких приміщень;
- 3) попередження та/або ліквідації наслідків аварій, стихійного лиха, інших надзвичайних ситуацій;
- 4) надання невідкладної допомоги, попередження або припинення правопорушень;
- 5) попередження крадіжок, пожеж, а також виконання завдань цивільної оборони;
- 6) проведення зборів, мітингів, демонстрацій, походів, інших масових заходів, про які завчасно сповіщено органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування;
- 7) роботи обладнання і механізмів, що забезпечують життєдіяльність жилих і громадських будівель, за умов ужиття невідкладних заходів щодо максимального обмеження проникнення шуму в прилегли приміщення, в яких постійно чи тимчасово перебувають люди;
- 8) відзначення встановлених законом свят-

кових і неробочих днів, днів міст, інших свят відповідно до рішення місцевої ради, проведення спортивних змагань;

9) проведення салютів, фейєрверків, інших заходів із використанням вибухових речовин і піротехнічних засобів у заборонений час за погодженням із уповноваженим органом місцевого самоврядування в порядку, передбаченому правилами додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях.

Правила додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях, якими з урахуванням особливостей окремих територій (курортні, лікувально-оздоровчі, рекреаційні, заповідні тощо) установлюються заборони та обмеження щодо певних видів діяльності, що супроводжуються утворенням шуму, затверджуються сільськими, селищними, міськими радами. Також радами установлюється порядок проведення салютів, фейєрверків, інших заходів із використанням вибухових речовин і піротехнічних засобів.

Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування в межах повноважень, встановлених законом, забезпечують контроль за додержанням керівниками та посадовими особами підприємств, установ, організацій усіх форм власності, а також громадянами санітарного та екологічного законодавства, правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях, інших нормативно-правових актів у сфері захисту населення від шкідливого впливу шуму, неіонізуючих випромінювань та інших фізичних факторів.

У новій редакції Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» закріплено також і адміністративну відповідальність та фінансові санкції за порушення санітарного законодавства з цих питань. Так, частину другу статті 46 було доповнено пунктом «е». Відтепер, за порушення вимог щодо додержання тиші та обмежень певних видів діяльності, що супроводжуються шумом, встановлених частинами другою, третьою та четвертою статті 24 вищезазначеного Закону, підприємство, установа, організація, громадянин — суб'єкт господарської діяльності сплачує штраф у розмірі від п'ятдесяти до чотирьохсот п'ятдесяти неоподатковуваних

мінімумів доходів громадян. У разі, коли підприємство, установа, організація або громадянин — суб'єкт господарської діяльності не припинили порушення після застосування фінансової санкції, вони сплачують штраф у розмірі ста відсотків вартості реалізованої продукції, виконаних робіт, наданих послуг.

Слід зазначити, що Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту населення від впливу шуму» суттєво розширив та конкретизував межі адміністративної відповідальності за порушення тиші. У попередній редакції ст. 182 Кодексу про адміністративні правопорушення до адміністративної відповідальності притягувалися особи, які порушували тишу на вулицях, площах, у парках, гуртожитках, жилих будинках та інших громадських місцях у заборонені рішеннями сільських, селищних, міських рад час.

Згідно ж нової редакції цієї статті до адміністративної відповідальності тепер будуть притягуватися особи за порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах та громадських місцях.

Збільшено і розмір відповідальності за такі правопорушення. Так, на протипагу попередженню чи накладенню штрафу від 1 до 3 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, як санкції у попередній редакції статті, зараз за вчинення правопорушення особою, передбаченого ст.182 КпАП передбачено попередження чи накладення штрафу від 5 до 15 неоподаткованих мінімумів доходів громадян і накладення штрафу на посадових осіб та громадян — суб'єктів господарської діяльності — від 15 до 30 неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

В разі ж вчинення правопорушення особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, — покарання полягатиме у накладенні штрафу на громадян від п'ятнадцяти до тридцяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян із конфіскацією звуковідтворювальної апаратури, піротехнічних засобів, інших предметів порушення тиші або без такої і на посадових осіб та громадян — суб'єктів господарської діяльності — від п'ятдесяти до

ста п'ятдесяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян із конфіскацією звуковідтворювальної апаратури, піротехнічних засобів, інших предметів порушення тиші.

Ряд змін для захисту населення від шуму були прийняті на регіональному рівні. Так, міський голова Львова підписав рішення виконавчого комітету «Про порядок організації та проведення фейєрверків у м. Львові».

Відтепер для отримання права на проведення фейєрверків у м. Львові їх організаторами не пізніше, ніж за 10 днів до дня проведення подається письмова заява у відділ адміністративних послуг організаційно-інформаційного управління, в якій зазначається мета, форма, місце проведення, час, кількість фейєрверків, що планується провести, прізвища та ім'я організаторів, місце їх проживання, номер контактного телефону, наявність угоди з організацією — виконавцем робіт з проведення фейєрверків.

Відділ адміністративних послуг організаційно-інформаційного управління передає отриману заяву щодо проведення фейєрверків у організаційний відділ міської ради для внесення у базу даних. Організаційний відділ міської ради передає цю заяву разом з інформацією з метою визначення, чи не заплановані на цей час у цьому місці інші заходи, в управління культури — для реагування (письмового погодження чи відмови заявнику). Виконавець в обов'язковому порядку повинен мати всі передбачені законодавством нормативні погодження на виконання цих робіт.

У проведенні фейєрверків може бути відмовлено за таких умов:

- якщо заходи, що включають проведення фейєрверків, заплановані організаторами на час і у місці, в якому вже передбачені інші заходи;
- за відсутності у Виконавця дозволу на вибухові роботи, дозволу на право проведення фейєрверків, погодження ЛМУ УМВСУ у Львівській області, пожежної охорони та інших передбачених законодавством нормативних погоджень.

Забороняється користування у Львові побутовою піротехнікою у разі відсутності нормативних погоджень на проведення фейєрверків.

Львівський міськвиконком затвердив перелік місць, де можна влаштувати фейєрверки. Відтепер їх можна здійснювати лише з оглядового майданчика «Високого Замку», стадіону «Україна», території Львівського іподрому, майдану за літньою естрадою Центрального парку культури ім. Богдана Хмельницького та на площі перед колишнім кінотеатром імені Довженка.

Організатори фейєрверків зобов'язані:

- дотримуватись місця проведення, часу, кількості фейєрверків, зазначених у заяві;
- забезпечити безпеку учасників заходу у зв'язку з використанням під час його проведення засобів підвищеної небезпеки;
- забезпечити чергування «карети» швидкої медичної допомоги для надання громадянам у разі потреби медичної допомоги;
- забезпечити чергування пожежної техніки;
- забезпечити дотримання учасниками заходів громадського порядку;

- виконувати всі законні вимоги працівників міліції та інших посадових осіб, які здійснюють функції щодо дотримання правопорядку.

Управління культури зобов'язане за наявності підстав (заходи, що включають проведення фейєрверків, заплановані організаторами на час і у місці, в якому вже передбачені інші заходи, якщо місце, в якому заплановано проведення фейєрверків, не входить до переліку місць, де дозволяється проводити фейєрверки), запропонувати інше місце і час для проведення заходів, про що повідомити організатора та організаційний відділ міської ради.

На організаторів та виконавців фейєрверків покладається відповідність за безпеку громадян під час проведення фейєрверків. Матеріальні і моральні збитки, що були завдані під час проведення фейєрверків державі, територіальній громаді міста та громадянам підлягають відшкодуванню у встановленому законодавством порядку.

Софія Ванькович, юрист

Правові аспекти консервації земель

Використання земель нероздільно пов'язується з їх охороною. Так, Земельний кодекс України, Закон України «Про охорону земель» визначають охорону земель як систему правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого та історико-культурного призначення.

Основним завданням охорони землі є забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель.

В цій статті ми опишемо один із способів охорони земель — консервацію земель, яка застосовується до деградованих та малопродуктивних земель, господарське використання яких є екологічно небезпечним та економічно неефективним.

Порядок консервації земель, який затверджений Державним комітетом України по земельних ресурсах № 175 від 17 жовтня 2002 року, визначає процедуру визначення земель, які підлягають консервації та порядок її проведення.

Консервація земель — це припинення господарського використання на визначений термін та залуження або заліснення деградованих і малопродуктивних земель.

До деградованих і малопродуктивних земель відносяться:

- земельні ділянки, поверхня яких порушена внаслідок землетрусу, зсувів, карстоутворення, повеней, добування корисних

- копалин тощо;
- земельні ділянки з еродованими, пере-зволженими, з підвищеною кислотністю або засоленістю, забрудненими хімічними речовинами ґрунтами та інші;
- сільськогосподарські угіддя, ґрунти яких характеризуються негативними природними властивостями, низькою родючістю, а їх господарське використання за призначенням є економічно неефективним;
- земельні ділянки радіаційно небезпечні, радіоактивно забруднені або забруднені важкими металами та іншими хімічними елементами тощо.

Консервація земель може здійснюватися за ініціативи власників землі, землекористувачів, у тому числі орендарів, поданням місцевих землепорядних або природоохоронних органів (останні щодо земель за-пасу). Для цього їм слід подати заяву або клопотання до відповідної державної адміністрації (сільської, селищної, міської ради) за місцезнаходженням земельної ділянки, указуючи причини необхідності проведення консервації земель.

До заяви або клопотання додаються:

- копія документа, що посвідчує право на земельну ділянку;
- викопіювання із земельно-кадастрового плану орієнтовних меж земельної ділянки, яка пропонується до консервації;
- агрохімічний паспорт земельної ділянки (за наявності);
- матеріали власних спостережень (фото-знімки), таблиці динаміки врожайності сільськогосподарських культур тощо.

На підставі заяви або клопотання відпо-відна державна адміністрація видає розпо-рядження (сільська, селищна, міська рада приймає рішення) про створення комісії з обстеження земель у природі (на місцевості) та підготовки висновків про доцільність їх консервації.

Після отримання матеріалів, підготовле-них комісією, відповідна державна адміні-страція (сільська, селищна, міська рада) про-тягом 30 днів розглядає подані матеріали та висновок і видає розпорядження (приймає рішення) про консервацію земель державної або комунальної власності. Рішення (розпо-рядження) щодо земель, які перебувають у

приватній власності приймається на підставі договору з власником земельної ділянки.

Згідно з виданим розпорядженням (при-йнятим рішенням) розробляється проект кон-сервації земель.

Проект консервації земель складається землепорядною організацією, яка має ліцен-зію на виконання землепорядних робіт.

Проект консервації земель підлягає державній землепорядній експертизі після чого подається на затвердження до відповідної державної адміністрації (сільської, селищної, міської ради).

При впровадженні (реалізації) проекту консервації земель межі земельних ділянок закріплюються у природі (на місцевості) межовими знаками.

Проектна документація про консерва-цію земель зберігається у місцевих органах земельних ресурсів. Власникам землі на-дається копія акта про перенесення меж земельних ділянок, визначених під консерва-цію, у природу (на місцевість) та затверджений план їх меж.

Після закінчення строку консервації зе-мель, визначених проектом консервації, комісія проводить обстеження законсервова-них земель у природі (на місцевості) і вносить до відповідних органів виконавчої влади (місцевого самоврядування), які прийняли рішення про консервацію земель, пропо-зицію щодо повернення земель до поперед-нього використання, продовження термінів консервації або інші пропозиції, направлені на їх раціональне та екологічно безпечне використання.

Крім консервації земель існує ще один спосіб охорони та відтворення родючості ґрунтів, а саме: рекультивация земель, яка включає у себе комплекс робіт, спрямо-ваних на відтворення продуктивності та господарської цінності порушених земель, покращання умов навколишнього середови-ща. Приймаючи рішення про рекультивацию земель, слід брати до уваги місце розта-шування земельної ділянки, особливості розвитку регіону.

Рекультивация складається з двох послі-довних етапів: перший — технічна рекульти-вация, другий — біологічна. Технічний етап передбачає собою відновлення рельєфу, зе-мельної поверхні, а біологічна — відтворення якісних властивостей ґрунтового покриття.

Завершальним етапом рекультивации земель є їх інвентаризация.

Держава зі свого боку здійснює еконо-мічне стимулювання заходів щодо охорони та використання земель і підвищення родючості ґрунтів землевласниками та землекористу-вачами шляхом:

- надання податкових і кредитних пільг фі-зичним і юридичним особам, які здійсню-ють за власні кошти заходи щодо захисту земель від ерозії, підвищення родючості ґрунтів та інші заходи, передбачені загаль-нодержавними і регіональними програма-ми використання та охорони земель;
- звільнення землевласників і землекорис-тувачів від плати за землю, за земельні ділянки, на яких виконуються роботи з меліорації, рекультивации, консервації зе-мель та інші роботи щодо охорони земель на період тимчасової консервації, будів-ництва та сільськогосподарського осво-єння земель відповідно до затверженої документації із землеустрою;
- компенсування сільськогосподарським товаровиробникам недоодержаної частки доходу внаслідок консервації деградова-них, малопродуктивних, а також техноген-но забруднених земель;
- застосування прискореної амортизації основних фондів земель охоронного і природоохоронного призначення.

Компенсація витрат, понесених земле-власниками та землекористувачами на по-кращання екологічного стану земель та під-вищення родючості ґрунтів, провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів відповідно до за-гальнодержавних і регіональних програм охорони земель.

Підставою для розгляду питання про еко-номічне стимулювання заходів щодо вико-ристання та охорони земель і підвищення родючості ґрунтів є заява чи клопотання землевласників і землекористувачів до ор-ганів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування, які здійснюють регулюван-ня у сфері охорони земель, за місцезнаход-женням земельної ділянки.

До заяви чи клопотання додається вис-новок органів виконавчої влади з питань аграрної політики про підвищення родючості ґрунтів згідно з даними агрохімічного па-

спорта земельної ділянки.

Порядок економічного стимулювання за-ходів щодо використання та охорони земель та підвищення родючості ґрунтів встановлює Кабінет Міністрів України.

Термінологічний словничок з охорони земель сільсько-господарського призначення:

Гранично допустима концентрація забрудню-ючих речовин (ГДК) — максимально можлива кількість забруднюючих речовин у ґрунтах, яка не зумовлює негативних екологічних наслідків щодо їх продуктивності, загального стану до-вкілля, якості сільськогосподарської продукції та здоров'я людини.

Деградація ґрунтів — погіршення властивостей та родючості ґрунту внаслідок впливу природ-них чи антропогенних факторів. Типи дегра-дації: забруднення, водна й вітрова ерозія, хімічна та фізична деградація.

Деградація земель — природне або антропо-генне спрощення агроландшафтів, погір-шення стану, складу, корисних властивостей і функцій ґрунтів та інших органічно зв'язаних із землею природних компонентів.

Землі порушення — землі, які втратили свою господарську й екологічну цінність у зв'язку з порушенням ґрунтового й рослинного покриву в результаті впливу природних явищ та діяль-ності людини.

Земля — найважливіший компонент біосфери, який включає гранти та інші природні елементи ландшафту, що органічно взаємопов'язані і за-безпечують життєдіяльність флори й фауни.

Охорона земель — система організаційних, правових, економічних, екологічних та інших заходів, спрямованих на забезпечення раціо-нального використання, збереження і віднов-лення земельних ресурсів;

Рекультивация земель — комплекс організацій-них, технічних і біотехнічних заходів, спрямо-ваних на поліпшення стану довкілля, відновлення ґрунтового покриву на певній території та про-дуктивності порушених земель.

Трансформація земель — тимчасова (консер-вация) або постійна зміна цільового призначен-ня земель з метою відновлення їх продуктивнос-ті, покращання якісного стану, попередження ерозійних та інших деградаційних процесів у сільськогосподарських ландшафтах.

Протягом нинішнього року в Україні на Рівненській та Хмельницькій АЕС введено у дію два нових атомних енергоблоки. В той же час, в Україні існують проблеми із безпекою працюючих атомних енергоблоків. Кабінет міністрів України був зауважений у невиконанні заходів, передбачених «Державною програмою модернізації та підвищення безпеки енергоблоків атомних станцій», а така бездіяльність створює загрозу життю та здоров'ю громадян, а також порушує їх право на безпечне для життя та здоров'я довкілля. В зв'язку з цим народний депутат України А. Деркач подав у суд скаргу на бездіяльність кабінету міністрів України у сфері гарантування ядерної безпеки нашої країни. Суд своїм рішенням частково задовольнив вимоги депутата.

Справа №2-3365

РІШЕННЯ

22 серпня 2003р. Печерський районний суд м. Києва в складі:

головуючого — судді Рейнарт І.М.

при секретарі — Собко-Нестерук Ю.Г. з участю адвоката — Лебєдева О.В.

розглянувши у відкритому судовому засіданні в м. Києві справу за скаргою

Деркача Андрія Леонідовича на бездіяльність Кабінету Міністрів України у сфері забезпечення ядерної безпеки країни, суд

ВСТАНОВИВ:

заявник звернувся до суду з скаргою, в якій просить визнати неправомірною бездіяльність Кабінету Міністрів України у сфері забезпечення безпечного для життя і здоров'я людини довкілля та екологічної безпеки навколишнього природного середовища та забезпечення ядерної та радіаційної безпеки, посилаючись на те, що Кабінет Міністрів України в достатній мірі не виконує покладені на нього ст.ст. 113 та 116 Конституції України повноважень щодо реалізації та забезпечення ядерної та радіаційної безпеки в ядерній енергетиці країни.

Мотивуючи скаргу, заявник зазначає, що ст. 18 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» до компетенції Кабінету Міністрів України віднесено, зокрема, забезпечення розробки і реалізації державних програм у сфері використання ядерної енергії. На виконання вказаної норми Закону, 29 серпня 2002р. Кабінет Міністрів України розпорядженням № 504-р схвалив «Комплексну програму модернізації та підвищення безпеки енергоблоків атомних станцій». Однак вказана програма не виконується у повному запланованому обсязі, а Кабінет Міністрів України не здійснює належного контролю за її виконанням, не заслуховує та не обговорює на своїх засіданнях звітів про хід виконання програми, чим створюються умови для незабезпечення безпеки під час використання ядерної енергії на належному рівні.

Крім того, заявник посилається на те, що вказана програма не містить конкретних строків виконання заходів, що створює умови для її неповного виконання, приводить до чисельних порушень у галузі забезпечення ядерної та радіаційної безпеки.

Також заявник стверджує, що Кабінетом Міністрів України не забезпечується його право на доступ до інформації про діяльність органів державної влади щодо забезпечення в країні ядерної безпеки, оскільки така інформація не публікується у засобах масової інформації, і не доступна для пересічного громадянина.

Оскільки вказана бездіяльність Кабінету Міністрів України порушує право заявника на безпечне для життя і здоров'я довкілля, він просить зобов'язати Кабінет Міністрів України відповідно до «Тимчасового регламенту Кабінету Міністрів України «розробити план заслуховування належним чином оформлених звітів Міністерства палива та енергетики України про хід виконання «Комплексної програми модернізації та підвищення безпеки енергоблоків атомних станцій» та

щоквартально на чергових засіданнях за участю Міністерства палива та енергетики України, Державного комітету ядерного регулювання України та НАЕК «Енергоатом» їх заслуховувати; щоквартально, за результатами заслуховування вищевказаних звітів, готувати та оприлюднювати в газеті «Урядовий кур'єр» офіційну інформацію щодо стану виконання передбачених законодавством України заходів, направлених на модернізацію та підвищення безпеки на ядерних об'єктах України; підготувати та внести зміни до «Комплексної програми модернізації та підвищення безпеки енергоблоків атомних станцій», якими встановити конкретні строки виконання передбачених програмою заходів; забезпечити здійснення постійного належного контролю за виконанням Міністерством палива та Енергетики України, державним комітетом ядерного регулювання України та НАЕК «Енергоатом» в повному обсязі заходів, передбачених комплексною програмою.

Представник Заявника та адвокат підтримали скаргу та її підстави.

Представники Кабінету Міністрів України скаргу не визнали, пояснивши, що у межах своїх повноважень, передбачених Конституцією України, Законом України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», Кабінет Міністрів України видає постанови та розпорядження, за посередництвом яких здійснює свою діяльність у сфері забезпечення безпечного для життя і здоров'я людини довкілля та екологічної безпеки навколишнього природного середовища та забезпечення ядерної і радіаційної безпеки, зокрема, схвалив «Комплексну програму модернізації та підвищення безпеки енергоблоків атомних станцій», виконання якої покладено на НАЕК «Енергоатом», а з метою нагляду за діяльністю компанії, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 7 червня 2002р. Урядом було створено наглядову колегію.

Крім цього, представники Кабінету Міністрів України вважають, що заявник не надав належних доказів порушення його права на безпечне для життя і здоров'я людини довкілля, а його вимоги про зобов'язання розробити план заслуховування звітів про хід виконання програми та проведення щоквартальних засідань по заслуховуванню цих звітів, про зобов'язання підготувати та внести зміни до комплексної програми, не ґрунтуються на чинному законодавстві.

Також представники суб'єкта оскарження вважають безпідставним твердження заявника про те, що Кабінетом Міністрів України порушуються його права на доступ до інформації щодо стану виконання передбачених законодавством заходів, направлених на модернізацію та підвищення безпеки на ядерних об'єктах України, оскільки така інформація постійно публікується на Веб-сторінках кожної атомної електростанції та щомісячно відбуваються планові зустрічі керівництва Мінпаливенерго та НАЕК «Енергоатом» з представниками засобів масової інформації.

Вислухавши сторони, спеціалістів, свідка, вивчивши надані документи, суд вважає, що скарга підлягає частковому задоволенню з наступних підстав.

Статтею 50 Конституції України передбачено право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи є обов'язком держави відповідно до ст. 16 Конституції України.

8 лютого 1995р. Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», в якому визначено, що серед основних принципів державної політики у сфері використання ядерної енергії та радіаційного захисту є забезпечення безпеки під час використання ядерної енергії та пріоритет захисту людини та навколишнього природного середовища від впливу іонізуючого випромінювання.

Забезпечення здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави, виконання Конституції і законів України статтею 116 Конституції України покладено на Кабінет Міністрів України.

Статтею 18 вищевказаного Закону до компетенції Кабінету Міністрів України віднесено:

- забезпечення розробки і реалізації державних програм у сфері використання ядерної енергії;
- створення органів управління і державного регулювання безпеки у сфері використання ядерної енергії згідно з законодавством;

— вирішення питань забезпечення захисту людей та навколишнього природного середовища від негативного впливу іонізуючого випромінювання.

Таким чином, саме до компетенції Кабінету Міністрів України чинним законодавством віднесено обов'язок по забезпеченню ядерної та радіаційної безпеки України та її громадян.

29 серпня 2002р. розпорядженням Кабінету Міністрів України № 504-р було схвалено «Комплексну програму модернізації та підвищення безпеки енергоблоків атомних станцій» і зобов'язано Мінпаливенерго щокварталу інформувати Кабінет Міністрів України про стан виконання схваленої програми.

Представниками суб'єкта оскарження суду не було надано доказів того, що на виконання вищезазначеного розпорядження Мінпаливенерго щокварталу інформував Кабінет Міністрів України про стан виконання схваленої програми, а під час засідання Наглядової колегії НАЕК «Енергоатом» 2 червня 2003р. було встановлено, що Комплексна програма виконується не в повному обсязі, і в значно меншому об'ємі, ніж передбачено.

Суду не надано документів у підтвердження реагування Кабінетом Міністрів України на невиконання його розпорядження і неповного виконання зазначеної програми, тому суд вважає встановленим бездіяльність Кабінету Міністрів України в цій сфері.

Враховуючи, що невиконання передбачених законодавством заходів забезпечення безпеки під час використання ядерної енергії порушує право громадян України на безпечне для життя і здоров'я довкілля, а заходи, що вжиті Кабінетом Міністрів України для реалізації цього права є недостатніми, суд вважає, що заявник мав право на звернення до суду за захистом своїх прав і вказане звернення є обгрунтованим.

Судом встановлено, що «Комплексна програма модернізації та підвищення безпеки енергоблоків атомних електростанцій» не містить конкретних строків виконання її заходів, що на думку суду ускладнює контроль за її виконанням, тому суд вважає підставною вимогу заявника, про необхідність конкретизації строків виконання її заходів. Оскільки ст. 18 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» саме до компетенції Кабінету Міністрів України віднесено забезпечення розробки і реалізації державних програм у сфері використання ядерної енергії, суд вважає необхідним зобов'язати Кабінет Міністрів України забезпечити розробку конкретних строків виконання заходів, передбачених вказаною Комплексною програмою.

Враховуючи, що суду не надано доказів того, що Мінпаливенерго щоквартально інформує Кабінет Міністрів України про стан виконання зазначеної програми, і приймаючи до уваги, що захист людини та навколишнього природного середовища від впливу іонізуючого випромінювання є пріоритетом державної політики у сфері використання ядерної енергії та радіаційного захисту, суд вважає підставним твердження заявника про необхідність заслуховувати на засіданнях Кабінету Міністрів України інформацію та звіти органів, які відповідальні за виконання вказаної програми, а саме Міністерства палива та енергетики України, Державного комітету ядерного регулювання України та НАЕК «Енергоатом».

Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 504-р від 29 серпня 2002р. передбачено, що Мінпаливенерго повинно щоквартально інформувати Кабінет Міністрів України про стан виконання програми, тому, враховуючи вищевикладене, суд вважає підставною вимогу заявника про необхідність щоквартального заслуховування звітів та інформації про хід виконання програми. Оскільки п. 1 розділу 2 Тимчасового регламенту Кабінету Міністрів України передбачено, що Кабінет Міністрів планує проведення своїх засідань, а також роботу, пов'язану з реалізацією своїх контрольних функцій і повноважень, суд вважає необхідним зобов'язати Кабінет Міністрів України запланувати щоквартально заслуховувати звіт та інформацію про хід виконання програми для здійснення своїх контрольних функцій.

Відповідно до ст. 50 Конституції України кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля. У судовому засіданні представниками суб'єкта оскарження стверджувалося, що право заявника та інших громадян України на отримання інформації щодо стану виконання заходів, направлених на модернізацію та підвищення безпеки на ядерних

об'єктах України не порушується, оскільки наявні Веб-сторінки на кожній атомній станції України і по даним питанням проводяться щомісячні прес-конференції з представниками засобів масової інформації, однак суду не надано доказів публікації вказаної інформації у засобах масової інформації, які доступні до кожного пересічного громадянина.

Враховуючи, що в даний час не кожний громадянин України з матеріальних або інших підстав має можливість користуватися Інтернетом, суд вважає підставною вимогу заявника про необхідність оприлюднення вказаної інформації саме у друкованому виданні, а саме газета «Урядовий кур'єр» є газетою центральних органів виконавчої влади.

Крім того, Указом Президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади» від 1 серпня 2002р. п. 2 на Кабінет Міністрів України покладено обов'язок по підготовці у шестимісячний строк внесення пропозицій щодо вдосконалення діяльності зберігачів відкритої інформації щодо їх обов'язку систематичного опублікування найважливішої інформації, зокрема, з екологічних та інших питань.

ІНШІ ВИМОГИ, заявлені у скарзі та у судовому засіданні, задоволенню не підлягають, оскільки вони належним чином не обгрунтовані.

Перевіряючи дотримання строків звернення до суду, суд вважає, що вони заявником не порушені, оскільки неправомірна бездіяльність Кабінету Міністрів України у сфері забезпечення безпечного для життя і здоров'я людини довкілля та екологічної безпеки навколишнього середовища продовжувалася і на момент звернення заявника до суду, не дивлячись на його неодноразові звернення до посадових осіб Кабінету міністрів України, а про неповне виконання Комплексної програми заявнику стало відомо 2 червня 2003р. під час засідання наглядової колегії НАЕК «Енергоатом».

На підставі викладеного, керуючись ст.ст. 16, 50, 116 Конституції України, ст.ст. 5,18 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», Тимчасовим регламентом Кабінету міністрів України, ст.ст. 15, 30, 62, 202, 203, 248-1, 248-2, 248-7 ЦПК України, суд

вирішив:

скаргу задовольнити частково.

Визнати бездіяльність Кабінету міністрів України у сфері забезпечення безпечного для життя і здоров'я людини довкілля та екологічної безпеки навколишнього природного середовища та забезпечення ядерної та радіаційної безпеки неправомірною.

Зобов'язати Кабінет Міністрів України:

- забезпечити розробку конкретних строків виконання заходів, передбачених «Комплексною програмою модернізації та підвищення безпеки енергоблоків атомних станцій»;
- запланувати щоквартальне заслуховування на своїх засіданнях за участю Міністерства палива та енергетики України, Державного комітету ядерного регулювання України та НАЕК «Енергоатом» інформацію та звіти щодо стану виконання заходів, передбачених «Комплексною програмою модернізації та підвищення безпеки енергоблоків атомних станцій» та проводити таке заслуховування;
- за результатами заслуховування вищевказаних звітів забезпечувати оприлюднення в газеті «Урядовий кур'єр» офіційної інформації щодо стану виконання передбачених законодавством України заходів, направлених на модернізацію та підвищення безпеки на ядерних об'єктах України.

В іншій частині вимог відмовити.

Рішення може бути оскаржене до Апеляційного суду м. Києва через районний суд протягом одного місяця.

◆ Новий заказник міжнародного значення «Прип'ять — Прастир — Стохід» буде створений на прикордонних територіях Брестської та Волинської областей. Центром цього заказника стане ділянка ріки Прип'ять та території по берегах ріки. На українській території існує заказник «Стохід», а на білоруській — заказники місцевого значення «Завішша» та «Прастир», що і повинні об'єднатись у єдину охоронювану структуру.

В даний час науковці Брестського державного університету та відділу проблем Полісся Національної академії наук Білорусі за рахунок засобів природоохоронних фондів провели комплексне дослідження білоруської частини майбутнього заказника. У найближчий час представники Волинської та Брестської областей повинні зустрітись та погодити площу майбутнього заказника та спільні кроки щодо його офіційного оформлення.

БЕЛТА

В Антарктиді влаштують суботник

Японці, в результаті діяльності яких у Антарктиді накопичилось кількисот тонн сміття, планують провести генеральне прибирання. За оцінками уряду Японії, «внесок» цієї країни у забруднення Антарктики складає близько 340 тонн сміття. Це старі вантажівки, іржаві снігоходи, будівельні матеріали тощо. Їх вирішили вивезти в Японію за чотири роки, починаючи із наступного. В той же час російського сміття в Антарктиці 20 тисяч тонн. Переважно це металобрухт, який необхідно вивезти. Це завдання далеко не таке просте, як здається. Тим більше, що росіяни мають сумний досвід очищення колишньої антарктичної станції НДР, де їм з

льоду доводилося виймати буквально кожен сигаретний недопалок.

News.Battery.Ru

◆ У Бразилії вчені зробили два неочікуваних відкриття у галузі біології. У глибоководних западинах Атлантичного океану неподалік Ріо-де-Жанейро був знайдений досі невідомий вид доісторичних риб. Названа бразильськими вченими *Hydrolagus matallanasi*, ця риба, що належить до родини химер, практично не змінилася за останні 150 мільйонів років. Поряд з акулками та скатами химери належать до хрящових риб — повідомив один із авторів відкриття Жулем Сото. Але вони є найпримітивнішими і цілком можуть вважатися викопними, оскільки їх предки з'явилися на Землі 350 мільйонів років тому. Вони були живими свідками усіх катаклізмів на планеті і підкоряли океанічні простори ще за сто мільйонів років до перших динозаврів. Риба довжиною 40 см живе на великих глибинах, у гігантських западинах глибиною 700 — 800 м, тому до цього часу про них нічого не знали. На її шкірі знаходяться чутливі нервові закінчення, якими вона у цілковитій темряві відчуває найменший рух. Незважаючи на глибоководне середовище існування, химера не сліпа. В неї є величезні очі, якими вона бачить.

Інше наукове відкриття зробив бразилець голандського походження Марк фон Роос-мален. У хащах амазонської сельви йому вдалося знайти новий вид дикого кабана, якого назвали каїтіту-мунде. Тварина досягає 130 см у довжину і 30 см у висоту. На відміну від інших родичів в амазонського кабана довгі та тонкі ноги і сам він відрізняється стрункістю.

NEWS.ru

Україна підписала Рамкову конвенцію ВООЗ з боротьби проти тютюну

25 червня у штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку Постійний представник України при ООН Валерій Кубинський підписав від імені України Рамкову конвенцію Всесвітньої організації охорони здоров'я з боротьби проти тютюну. Україна стала 144 країною, що підписала цей міжнародно-правовий документ. Конвенція, яка була одногосно підтримана

державами-членами ВООЗ, передбачає впровадження обмежень на рекламу тютюнових виробів, розробку нових норм чистоти повітря всередині приміщень, запровадження нового маркування сигаретних етикеток, а також зміцнення законодавства, спрямованого на боротьбу з контрабандою тютюну.

Згідно досліджень ООН, кожні 6,5 секунд від куріння помирає одна людина.

Подробности. УНИАН

◆ Надмірний вилов риби у Північній Атлантиці серйозно шкодить рибним косякам. Чисельність риби зменшується вдвічі швидше, ніж прогнозувалося. Наприклад, блакитного мерланга найчастіше відловлюють для годівлі лосося, що штучно розводиться в рибних господарствах. Риболовна комісія північно-східної Атлантики, що встановила останню квоту на вилов мерланга у 650 тисяч тонн, стверджує, що протягом 2003 року, через деструктивну суперечку Норвегії, Ісландії та ЄС було вилучено 2,3 мільйона тонн. Якщо такий підхід до риби збережеться і надалі, косяки риби втраять здатність до самовідтворення.

Блакитний мерланг, глибоководний родич вугра, вилучується, головним чином, у міжнародних водах — від Північної Африки до Баренцева моря.

NEWS.ru

Італія: за покинуту кішку — рік тюрми

8 червня в Італії прийнято закон, який покликаний захистити тварин від жорстокого поводження з ними. Згідно цього закону, кожного, хто покине кішку чи собаку, буде притягнуто до кримінальної відповідальності. В разі визнання особи винною її можуть ув'язнити на термін до одного року, а також сплатити штраф у 10 тисяч євро. Закон був прийнятий після того, як з'ясувалося — щороку в Італії люди викидають 150 тисяч собак та 200 тисяч котів.

NEWS.ru

◆ Міжнародна комісія з китового промислу повідомляє, що шум у океані, спричинений військовими сонарами, а також апаратурою, що застосовується у нафтогазопромислі, є серйозною загрозою для китів. Кількість

тварин, що викидаються на узбережжя, не дає повного уявлення про розміри трагедії — заявлено на річному засіданні Комісії, що відбулося у Італії. Члени комісії стверджують, що для підтримання чисельності китів на нормальному рівні необхідно створити в океані зони, вільні від антропогенного шумового впливу. Нові дослідження особливо переконливо пов'язують негативний вплив на китів та типові частоти роботи військових сонарів.

Зокрема, нещодавня панічна втеча китів на мілини і загибель однієї тварини були спричинені військовими навчаннями США і Японії на Гавайських островах. Шум в океанічних глибинах вкрай небезпечний ще й тому, що чисельність деяких видів китів нараховує усього кілька десятків чи сотень особин і в результаті проведення лише одного військового навчання назавжди може зникнути цілий вид тварин.

Membrana

◆ Пожежа на складах зброї, що сталася у травні цього року в Україні, вплинула на екологічний стан далекої Швейцарії. Швейцарське відомство із захисту довкілля розповсюдило інформацію про забруднення водою країни залізом, алюмінієм, барієм та стронцієм. Це типові для боєприпасів елементи, йдеться у повідомленні.

13 травня швейцарські екологи знайшли на поверхні озера Фірвальдштетзеє поблизу міста Бруннен сірувато-білу плівку. 28 травня таке явище було зафіксоване на розташованому неподалік озері Хальвілерзеє, а у період 4 — 17 червня ще на шести озерах по усій країні. Підчас проведених досліджень з'ясувалося, що плівка складається з чорних

частинок. Спочатку вони плавали на поверхні, відштовхуючи воду, але потім почали осідати. Плівка залишалась лише на березі та кораблях. При розгляді під мікроскопом з'ясувалося, що великою мірою ця плівка складалася з пилку хвойних дерев. Хімічні аналізи показали неприродне забруднення цього пилку.

Ймовірні причини забруднення знайшлися в Україні. Розслідування, проведене фахівцями відомства з надзвичайних ситуацій, показало, що нижнім шаром атмосфери знадобилося п'ять — шість днів, щоб від місця пожежі на військових складах біля Мелітополя досягнути Швейцарії.

Справді, 12 та 13 травня у повітрі спостерігався підвищений вміст дрібнозернистого пилу. У дні, коли спостерігалось забруднення озер, падав дощ, тобто частинки були вимиті з атмосфери.

Ряд проведених досліджень відомства із захисту довкілля засвідчив, що причиною забруднення озер стала пожежа на військових складах у далекій Новобогданівці.

Експерти пояснюють те, що відбулося: при пожежі на військових складах виникли настільки високі температури, що метали випаровувались і з дощем перенеслися на великі відстані.

Neue Zuercher Zeitung

Вчені можуть знищити унікальну екосистему підлідного антарктичного озера

Російські вчені готуються до буріння найвідомішого з антарктичних озер — Восток. Команда на чолі з Валерієм Лукіним з Інституту арктичних та антарктичних досліджень (Санкт-Петербург) готова розпочати буріння вже в грудні.

Озеро Восток — незвичайне. Воно залишалося у законсервованому стані 20 мільйонів років і тому здатне допомогти у вивченні ранніх форм життя на Землі та можливостей існування життя на інших зледенілих планетах. Спеціалісти з усього світу занепокоєні, що недостатньо чисте обладнання здатне забруднити унікальну екосистему.

Розробники збираються поглибити вже існуючу свердловину глибиною 3,5 км. Роботи з буріння були припинені у 1998 році, коли до води залишилось 130 м. Дослідники

планують досягнути води у 2006 — 2007 роках. Оскільки вода в озері знаходиться під тиском, вона підніметься у свердловину і замерзне. Після цього група Лукіна планує пробурити пробку і взяти взірці замерзлої води. Вони стверджують, що мають у своєму розпорядженні спеціальне сверло, яке унеможливує попадання забруднення в озеро.

Представники інших країн вимагають попередньої перевірки методик на інших, менш цінних для науки підземних антарктичних водоймах.

NTR.ru

◆ Дещо більш оригінальне, ніж шпаківні, будуть вивішувати восени жителі Дмитровського району Московської області на деревах. Працівники заказника «Журавлиная родина» мають намір проголосити конкурс на найкраще житло для вухатої сови. Все почалося з того, що один з орнітологів заказника вивисив навесні на дереві маленький кошук. Старі воронячі та сорочі гнізда, розташовані неподалік, вже не приваблювали нічних хижаків, і вчений сподівався зацікавити сов новою зручною конструкцією. На радість вченого, одна смілива сова відклала у кошику три яйця і в кінці літа цей «будинок» залишили троє пташенят. Винахід орнітолога настільки сподобався керівництву, що восени воно вирішило провести нову акцію: закликати місцевих жителів пошукати на горищах старі непотрібні кошики, що можуть стати справжнім домом для вухатих сов.

NEWS.ru

WWW.UARIVERS.NET — сайт української річкової мережі, що об'єднує громадян, громадські організації та окремі громади, метою яких є сприяння поліпшенню екологічного стану річок, а також позитивним змінам в екологічній політиці України у галузі охорони і збереження річок. На сайті ви зможете знайти загальну інформацію про основні річки України та річкові басейни, методичні рекомендації щодо охорони малих річок, створення об'єктів природно-заповідного фонду, цікаві публікації з проблематики охорони малих річок та участі громадян у такій охороні, адреси джерел інформації на річкову тематику. Мова сайту — українська.

WWW.DNIPRO-GEF.NET — сторінка міжнародної програми ПРООН — ГЕФ з оздоровлення басейну Дніпра. Метою програми є покращання екологічного стану третьої за величиною річки Європи. Сайт містить результати транскордонного діагностичного аналізу басейну річки Дніпро, дані про якість поверхневих вод у межах України, перелік публікацій, присвячених проблематиці екології Дніпра, картографічні матеріали, стратегічну програму дій з оздоровлення Дніпра тощо. Мова сайту — російська та англійська.

WWW.EURO.WHO.INT — Сайт Європейського регіонального бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я. На сайті розміщено інформацію про стан здоров'я населення в розрізі окремих європейських країн, систем охорони здоров'я європейських країн, інформацію щодо найбільш актуальних проблем охорони здоров'я, статистичні бази даних, новини та ін. За адресою <http://www.euro.who.int/eprise/main/who/progs/bud/home> — на сайті Бюро знаходиться сторінка, присвячена Четвертій конференції на рівні міністрів охорони здоров'я та довілля «Майбутнє для наших дітей» (Будапештська конференція) — чергового етапу процесу «Довкілля та здоров'я». На сторінці — інформація про конференцію, тексти документів, прийнятих на конференції. Тут ви можете познайомитись також з попередніми документами, прийнятими в ході процесу «Довкілля та здоров'я». Мова сайту — російська, англійська, французька, німецька.

ЗАКОН УКРАЇНИ Про екологічний аудит

Цей Закон визначає основні правові та організаційні засади здійснення екологічного аудиту і спрямований на підвищення екологічної обґрунтованості та ефективності діяльності суб'єктів господарювання.

Положення цього Закону поширюються на всіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та видів діяльності.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Екологічний аудит

Екологічний аудит — це документально оформлений системний незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що включає збирання і об'єктивне оцінювання доказів для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, системи управління навколишнім природним середовищем та інформації з цих питань вимогам законодавства України про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту.

Стаття 2. Об'єкти екологічного аудиту

Об'єктами екологічного аудиту є:

- підприємства, установи та організації, їх філії та представництва чи об'єднання, окремі виробництва, інші господарські об'єкти;
- системи управління навколишнім природним середовищем;
- інші об'єкти, передбачені законом.

Екологічний аудит може проводитися щодо підприємств, установ та організацій, їх філії та представництв чи об'єднань, окремих виробництв, інших господарських об'єктів у цілому або щодо окремих видів їх діяльності.

Стаття 3. Суб'єкти екологічного аудиту

Суб'єктами екологічного аудиту є:

- замовники;
- виконавці екологічного аудиту.

У разі проведення обов'язкового екологічного аудиту, замовником якого є заінтересовані органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, суб'єктами екологічного аудиту також є керівники чи власники об'єктів екологічного аудиту.

Замовниками екологічного аудиту можуть бути заінтересовані центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самов-

рядування, інші юридичні, а також фізичні особи.

Виконавцем екологічного аудиту може бути юридична чи фізична особа (екологічний аудитор), кваліфікована для здійснення екологічного аудиту відповідно до вимог цього Закону.

Стаття 4. Еколого-аудиторська діяльність

Еколого-аудиторська діяльність включає проведення екологічного аудиту, а також його організаційне, правове, методичне, консультативне та інші види забезпечення.

Стаття 5. Критерії екологічного аудиту

Критерії екологічного аудиту — вимоги нормативно-правових актів щодо охорони навколишнього природного середовища, методики, настанови, організаційні вимоги, керуючись якими екологічний аудитор оцінює докази екологічного аудиту, проводить їх аналіз та готує висновок щодо об'єкта екологічного аудиту.

До критеріїв екологічного аудиту можуть належати також інші вимоги, визначені законодавством.

Критерії екологічного аудиту визначаються у договорі на проведення екологічного аудиту.

Стаття 6. Докази екологічного аудиту

Докази екологічного аудиту — це документально зафіксована інформація щодо діяльності об'єкта екологічного аудиту, яка може бути перевірена.

Докази екологічного аудиту використовуються екологічним аудитором для визначення відповідності об'єкта екологічного аудиту вимогам законодавства України про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту.

Стаття 7. Висновок екологічного аудиту

Висновок екологічного аудиту — професійна оцінка об'єкта екологічного аудиту, виконана

екологічним аудитором, яка ґрунтується на доказах екологічного аудиту та є головною складовою звіту про екологічний аудит.

Висновок екологічного аудиту є офіційним документом, який засвідчується підписом та печаткою екологічного аудитора.

Стаття 8. Мета та основні завдання екологічного аудиту

Екологічний аудит в Україні проводиться з метою забезпечення додержання законодавства про охорону навколишнього природного середовища в процесі господарської та іншої діяльності.

Основними завданнями екологічного аудиту є:

- збір достовірної інформації про екологічні аспекти виробничої діяльності об'єкта екологічного аудиту та формування на її основі висновку екологічного аудиту;
- встановлення відповідності об'єктів екологічного аудиту вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту;
- оцінка впливу діяльності об'єкта екологічного аудиту на стан навколишнього природного середовища;
- оцінка ефективності, повноти і обґрунтованості заходів, що вживаються для охорони навколишнього природного середовища на об'єкті екологічного аудиту.

Конкретні завдання екологічного аудиту в кожному окремому випадку визначаються замовником, виходячи з його потреб, відповідно до цього Закону та інших актів законодавства України, характеру діяльності об'єкта екологічного аудиту.

Стаття 9. Правове регулювання екологічного аудиту

Відносини у сфері екологічного аудиту в Україні регулюються цим Законом, Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», іншими актами законодавства України, державними стандартами України.

Стаття 10. Основні принципи екологічного аудиту

Основними принципами екологічного аудиту є:

- незалежність;
- законність;

- наукова обґрунтованість;
- об'єктивність;
- неупередженість;
- достовірність;
- документованість;
- конфіденційність;
- персональна відповідальність аудитора.

Стаття 11. Сфери проведення екологічного аудиту

Екологічний аудит проводиться в процесі приватизації об'єктів державної власності, іншої зміни форми власності, зміни конкретних власників об'єктів, а також для потреб екологічного страхування, в разі передачі об'єктів державної та комунальної власності в довгострокову оренду, в концесію, створення на основі таких об'єктів спільних підприємств, створення, функціонування і сертифікації систем управління навколишнім природним середовищем, а також здійснення господарської та іншої діяльності.

Стаття 12. Форми екологічного аудиту

Екологічний аудит в Україні може бути добровільним чи обов'язковим.

Добровільний екологічний аудит здійснюється стосовно будь-яких об'єктів екологічного аудиту на замовлення заінтересованого суб'єкта за згодою керівника чи власника об'єкта екологічного аудиту.

Обов'язковий екологічний аудит здійснюється на замовлення заінтересованих органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування щодо об'єктів або видів діяльності, які становлять підвищену екологічну небезпеку, відповідно до переліку, що затверджується Кабінетом Міністрів України, у таких випадках:

- банкрутство;
- приватизація, передача в концесію об'єктів державної та комунальної власності;
- передача або придбання в державну чи комунальну власність;
- передача у довгострокову оренду об'єктів державної або комунальної власності;
- створення на основі об'єктів державної та комунальної власності спільних підприємств;
- екологічне страхування об'єктів;
- завершення дії угоди про розподіл продукції відповідно до закону;

в інших випадках, передбачених законом.

Стаття 13. Внутрішній та зовнішній екологічний аудит

Екологічний аудит поділяється на внутрішній та зовнішній.

Внутрішній екологічний аудит об'єкта проводиться на замовлення його власника чи органу, уповноваженого на управління ним, для власних потреб.

Зовнішній екологічний аудит проводиться на замовлення інших заінтересованих суб'єктів.

Стаття 14. Вимоги до виконавця екологічного аудиту

Екологічний аудит може здійснювати особа (екологічний аудитор), яка має відповідну вищу освіту, досвід роботи у сфері охорони навколишнього природного середовища або суміжних сферах не менше чотирьох років підряд та якій видано в установленому порядку сертифікат на право здійснення такої діяльності.

Екологічний аудит може здійснюватись юридичною особою, статутом якої передбачений цей вид діяльності і в штаті якої є хоча б один екологічний аудитор.

Забороняється проведення екологічного аудиту органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, особам, яким законом заборонено займатися підприємницькою діяльністю.

Забороняється здійснювати екологічний аудит господарських об'єктів екологічним аудиторам, якщо вони мають акції цих об'єктів або у іншій формі мають безпосереднє відношення до них.

Стаття 15. Права та обов'язки замовника екологічного аудиту

Замовник екологічного аудиту має право:

- вільно визначати виконавців екологічного аудиту;
- давати виконавцю відповідно до законодавства завдання на проведення екологічного аудиту;
- одержувати інформацію про хід екологічного аудиту;
- одержувати та використовувати звіти про екологічний аудит для своїх потреб.

Замовник екологічного аудиту має право на відшкодування збитків, заподіяних неправо-

мірними діями виконавців екологічного аудиту під час проведення екологічного аудиту.

Замовник екологічного аудиту може мати інші права відповідно до закону.

Замовник екологічного аудиту зобов'язаний:

- забезпечувати фінансування проведення екологічного аудиту, своєчасне приймання та оплати виконаних робіт;
- надавати виконавцям екологічного аудиту наявну в нього інформацію, письмові чи усні пояснення щодо об'єктів екологічного аудиту;
- не допускати дій, спрямованих на примушування виконавця до зміни форм і методів роботи чи висновків екологічного аудиту;
- виконувати інші дії, пов'язані з проведенням екологічного аудиту, відповідно до законодавства.

Стаття 16. Права та обов'язки виконавця екологічного аудиту

Виконавець екологічного аудиту має право:

- самостійно визначати форми і методи екологічного аудиту відповідно до законодавства та договору із замовником екологічного аудиту;
- отримувати документи, матеріали та інші відомості, наявні у замовника та в об'єкта екологічного аудиту, необхідні для проведення екологічного аудиту;
- викладати у звіті про екологічний аудит, що здійснюється групою екологічних аудиторів, особливу думку екологічного аудитора щодо суті висновків екологічного аудиту, якщо вона не збігається із загальними висновками;
- залучати на договірних засадах для вирішення окремих питань, що виникають у процесі проведення екологічного аудиту і вимагають спеціальних знань, фахівців відповідного профілю, не покладаючи на них відповідальність за висновки екологічного аудиту.

Виконавець екологічного аудиту зобов'язаний:

- повідомляти замовника про всі виявлені у процесі проведення екологічного аудиту випадки порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, стандартів, норм, правил і відхилення від вимог щодо ведення звітності та її складання та відображати цю інформацію у звіті про проведення екологічного аудиту;
- невідкладно інформувати про виявлену у

процесі проведення екологічного аудиту загрозу аварійної ситуації керівника (власника) об'єкта екологічного аудиту, відповідні органи з питань охорони навколишнього природного середовища та замовника;

– забезпечувати належне збереження та своєчасне повернення всіх документів, які одержані від власника об'єкта екологічного аудиту, замовника та інших осіб для проведення екологічного аудиту;

– невідкладно інформувати замовника про відомі йому причини, що унеможливають проведення чи продовження екологічного аудиту;

– заявляти самовідвід за наявності особистої заінтересованості у результатах екологічного аудиту конкретного об'єкта екологічного аудиту;

– додержувати встановлених законодавством та договором на проведення екологічного аудиту вимог щодо конфіденційності інформації, яка отримана або стала йому відома під час виконання цієї роботи.

Стаття 17. Гарантії незалежності екологічного аудитора

Закон гарантує незалежність екологічного аудитора шляхом:

- регулювання його діяльності законом, а також договором, що укладається відповідно до цього Закону;
- заборони впливу на екологічного аудитора з метою примушування його до зміни форми і

методів його роботи та висновків екологічного аудиту;

– забезпечення конфіденційності проведення екологічного аудиту;

– захисту порушених прав екологічного аудитора в установленому законом порядку.

Стаття 18. Права та обов'язки керівників (власників) об'єктів зовнішнього екологічного аудиту

Керівники (власники) об'єктів зовнішнього екологічного аудиту мають право:

звернутися до замовника зовнішнього екологічного аудиту з умотиваним відводом виконавця екологічного аудиту;

знайомитися із звітом про проведений на об'єкті екологічний аудит;

на відшкодування збитків, заподіяних під час проведення екологічного аудиту, а також на оскарження протиправних дій виконавців та замовників екологічного аудиту відповідно до закону.

Керівники (власники) об'єктів екологічного аудиту зобов'язані:

забезпечувати виконавців екологічного аудиту повною і достовірною інформацією, необхідною для їх роботи;

забезпечувати вільний доступ виконавців екологічного аудиту на об'єкт, сприяти їм у проведенні дій, необхідних для належного виконання покладених на них завдань.

Розділ II. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГО-АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 19. Правові підстави для проведення екологічного аудиту

Екологічний аудит проводиться на підставі договору між замовником та виконавцем, укладеного відповідно до вимог цього Закону та інших нормативно-правових актів.

Виконавці екологічного аудиту несуть визначену законом та договором відповідальність перед замовником за виконання визначених договором зобов'язань та достовірність висновків екологічного аудиту.

При проведенні обов'язкового екологічного

аудиту, замовником якого є заінтересований орган виконавчої влади чи орган місцевого самоврядування, такий договір укладається після письмового погодження з керівником або власником об'єкта екологічного аудиту.

Екологічний аудит на військових, оборонних та інших об'єктах, інформація про які становить державну таємницю, проводиться відповідно до цього Закону, з урахуванням інших законодавчих актів.

Термін проведення екологічного аудиту визначається договором.

Стаття 20. Оформлення результатів екологічного аудиту

Результати екологічного аудиту подаються у формі звіту про екологічний аудит, який має містити:

- загальні відомості про об'єкт та замовника екологічного аудиту;
- підстави для проведення екологічного аудиту, його мету, завдання, програму та обсяг виконаних робіт;
- відомості про виконавців екологічного аудиту;
- перелік основних законодавчих актів та інших нормативних документів, для перевірки на відповідність яким проводився екологічний аудит;
- характеристику фактичного стану об'єкта екологічного аудиту, включаючи оцінку ефективності та достатності його природоохоронної діяльності, систем управління навколишнім середовищем, стану природоохоронного обладнання та споруд, зокрема, час установлення, амортизація, придатність; відомості про сплату екологічних зборів і платежів, включаючи стан та можливості їх сплати та заборгованість, збитки, заподіяні навколишньому природному середовищу, стан статистичної та іншої звітності з охорони навколишнього природного середовища на предмет відповідності її фактичним екологічним показникам;
- висновки екологічного аудиту щодо виявлених невідповідностей екологічних характеристик об'єкта екологічного аудиту вимогам законодавчих актів та інших нормативних документів;
- відомості щодо підприємств, установ, організацій та осіб, яким надається звіт.

Звіт про екологічний аудит може містити рекомендації щодо заходів, які необхідно вжити для усунення виявлених невідповідностей.

Звіт про екологічний аудит є власністю його замовника і підставою для прийняття ним відповідних рішень.

Висновки обов'язкового екологічного аудиту враховуються при визначенні умов приватизації об'єктів державної власності, що здійснюють діяльність, яка становить підвищену екологічну небезпеку, екологічного страхування об'єктів, що здійснюють таку діяльність, передачі або придбання об'єктів у державну

власність та в інших випадках, передбачених законодавством.

Стаття 21. Підготовка екологічних аудиторів

Підготовка та перепідготовка екологічних аудиторів може здійснюватися на базі вищих навчальних закладів, закладів післядипломної освіти та інших навчальних закладів (акредитованих або визнаних такими, що мають на це право в установленому законодавством порядку).

По закінченні навчання за результатами іспиту особа отримує відповідний диплом або прив'язаний до нього документ.

Стаття 22. Сертифікація на право проведення екологічного аудиту

Сертифікат на право проведення екологічного аудиту видається спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища.

Термін чинності сертифіката — три роки.

Чинність сертифіката може бути припинена достроково чи зупинена на строк до одного року органом, який видав сертифікат, або в судовому порядку у разі грубих порушень, допущених під час проведення екологічного аудиту (недостовірність оцінок, необ'єктивність аналізу фактичних даних, порушення етичних норм тощо), неодноразових, підтверджених замовниками, керівниками (власниками) об'єктів екологічного аудиту або іншими екологічними аудиторами, фактів низької якості проведення екологічного аудиту, порушення законодавства про екологічний аудит.

Стаття 23. Реєстр виконавців екологічного аудиту

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища веде реєстр екологічних аудиторів та юридичних осіб, що мають право на здійснення екологічного аудиту.

У разі припинення достроково або зупинення чинності сертифіката в зазначеному реєстрі робиться відповідний запис.

Стаття 24. Фінансування проведення екологічного аудиту

Фінансування проведення екологічного аудиту

забезпечується його замовником на умовах і в порядку, які визначаються договором на проведення екологічного аудиту.

Фінансування обов'язкового екологічного аудиту може здійснюватися за рахунок коштів Державного бюджету України або місцевих бюджетів.

Стаття 25. Методичне забезпечення еколого-аудиторської діяльності та проведення екологічного аудиту

Методичне забезпечення організації еколого-аудиторської діяльності та проведення екологічного аудиту здійснює центральний орган виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища за участю заінтересованих центральних органів виконавчої влади.

Стаття 26. Відповідальність за порушення законодавства про екологічний аудит

Особи, винні в:

- порушенні встановленого законодавством порядку проведення екологічного аудиту;
- наданні свідомо неправдивих відомостей

про екологічні наслідки діяльності об'єкта екологічного аудиту;

- проведенні екологічного аудиту особами, які не мають сертифікатів;
 - діях, спрямованих на примушення виконавця екологічного аудиту до зміни форм, методів роботи або висновків екологічного аудиту;
 - підготовці свідомо та завідомо неправдивого висновку екологічного аудиту;
 - порушенні вимог закону щодо державної чи комерційної таємниці, а також конфіденційності результатів екологічного аудиту, якщо інше не встановлено договором чи законом, — підлягають притягненню до дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності відповідно до закону.
- Виконавець екологічного аудиту несе відповідальність за матеріальну та моральну шкоду, заподіяну внаслідок неправомірних дій при проведенні екологічного аудиту, згідно з законом.

Законом України може бути встановлена відповідальність і за інші порушення законодавства про екологічний аудит.

Розділ III. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ГАЛУЗІ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ**Стаття 27. Міжнародне співробітництво в галузі екологічного аудиту**

Міжнародне співробітництво в галузі екологічного аудиту здійснюється відповідно до законів та міжнародних договорів України.

Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші вимоги, ніж ті, що передбачені законодавством України, то застосовуються правила міжнародного договору.

Розділ IV. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.
2. Кабінету Міністрів України протягом трьох місяців з дня набрання чинності цим Законом: внести до Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законів України у відповідність із цим Законом; привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом; забезпечити прийняття відповідно до своєї

компетенції нормативно-правових актів, що впливають із цього Закону; забезпечити приведення центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність з цим Законом.

Президент України
Л. КУЧМА
м. Київ, 24 червня 2004 року
№ 1862-IV

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, ПРИЙНЯТІ ВЛІТКУ 2004 РОКУ

Верховна Рада України	
Закон України від 24 червня 2004 року № 1862-IV	«Про екологічний аудит»
Закон України від 3 червня 2004 року № 1745-IV	«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту населення від впливу шуму»

Президент України	
Указ від 5 липня 2004 року № 741/2004	«Про заходи щодо забезпечення додержання законодавства у сфері надрокористування»
Указ від 6 липня 2004 року № 755/2004	«Про заходи щодо вдосконалення системи державного управління у сфері подолання наслідків Чорнобильської катастрофи»
Указ від 9 серпня 2004 року № 877/2004	«Про створення Галицького національного природного парку»

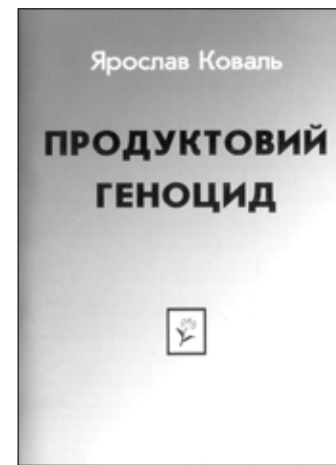
Кабінет Міністрів України	
Постанова від 16 червня 2004 р. № 770	«Про урядові органи державного управління у складі Міністерства охорони навколишнього природного середовища»
Постанова від 25 серпня 2004 р. № 1117	«Про затвердження Методики визначення вартості запасів і ресурсів корисних копалин родовища або ділянки надр, що надаються у користування»
Розпорядження від 5 липня 2004 р. № 443-р	«Про затвердження техніко-економічного обґрунтування (концептуального проекту) конфайнмента об'єкта «Укриття» Чорнобильської АЕС»

Інші органи державної влади України	
Міністерство аграрної політики України	
Наказ від 3 червня 2004 року № 205	«Про внесення змін і доповнень до Положень державних проектно-технологічних центрів охорони родючості ґрунтів і якості продукції Автономної Республіки Крим і областей, затверджених наказом Міністерства агропромислового комплексу України від 31 грудня 1999 року № 387»
Міністерство аграрної політики України	
Наказ від 1 червня 2004 року № 197	«Про затвердження нормативно-правових актів щодо проведення генетичних досліджень у тваринництві»
Міністерство охорони навколишнього природного середовища України	
Наказ від 6 липня 2004 року № 265	«Про внесення змін і доповнень до наказу Мінекоресурсів України від 19.12.2003 № 170 «Про затвердження лімітів використання водних живих ресурсів загальнодержавного значення у 2004 році»
Державний департамент ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України	
Наказ від 4 червня 2004 року № 67	«Про затвердження Положення про зональну спеціалізовану державну лабораторію ветеринарної медицини з хвороб прісноводних риб і інших гідробіонтів»

Хімко Р. В., Мережко О. І., Бабко Р. В. Малі річки — дослідження, охорона та відтворення. — К.: Інститут екології, 2003. — 380 с. У цій науково-популярній монографії наведено загальні відомості про малі річки і чинники, що впливають на них, проаналізовано стан річок басейну Дніпра, надано практичні матеріали щодо нескладних до застосування методів дослідження річок, оцінки їх екологічного стану та стану прирічкових екосистем.

Романенко В. Д. Основи гідро-екології: Підручник. — К.: Обереги, 2001. — 728 с. У підручнику розглядаються склад і особливості життя водних екосистем, а також чинники, що впливають на якість води та продуктивність водних об'єктів. Окремо розглянуті окремі водні об'єкти України, як природні, так і штучно створені.

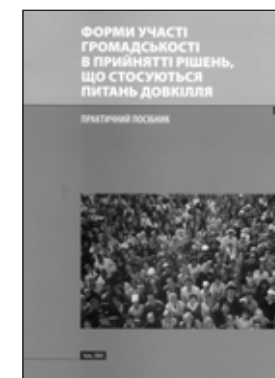
Я. Коваль. Продуктовий геноцид. — Львів: СПОЛОМ, 2004. — 48 с. У книзі автором висловлений цікавий нетрадиційний погляд на проблеми екологічної безпеки харчових продуктів, а також способів їх обробки, зберігання та ін. Автор піднімає гостре питання дослідження екологічної відповідності харчових продуктів в українській торгівлі, запровадження нових способів господарювання та ін. Теоретичні розділи книги доповнюються великою кількістю фактів.

А. Пилипович. Земля — живе существо. — Новая Каховка: Новокаховская типографія, — 2004. — 195 с. Автор книги пропонує нетрадиційний погляд на охорону довкілля, розглядаючи все оточуюче в рамках усєї планети, а також в рамках макрокосму як єдиний живий організм. В книзі висловлений цікавий погляд на проблему поділу на живу та неживу природу, на проблему Життя тощо.

Оцінка доступу до інформації, участі у прийнятті рішень та правосуддя в Україні. Аналітичний огляд. Перша редакція. — Київ, 2004. — 60 с. Даний огляд було здійснено ГЕПО «ЕкоПраво-Київ» в рамках програми «Ініціатива доступу в Україні» на основі методики, що була розроблена Інститутом Світових ресурсів (США) та за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку.

Форми участі громадськості в прийнятті рішень, що стосуються питань довкілля. Практичний посібник. — Київ, 2004. — 67 с. Практичний посібник охоплює питання участі громадськості у прийнятті владних рішень, що стосуються довкілля. Даний посібник було підготовлено Програмою МЕР в Україні та ГЕПО «ЕкоПраво-Київ».

Отримати огляд та посібник можна безкоштовно, звернувшись до ГЕПО «ЕкоПраво-Київ» за адресою а/с №51, Київ, 04119, Україна, або електронною поштою за адресою aarhus@ecopravo.kiev.ua.

ENVIRONMENTAL ADVOCACY JOURNAL № 27

QUARTERLY JOURNAL OF "ECOPRAVO - LVIV"

Ecopravo-Lviv is an independent nongovernmental public interest environmental law organization aimed to provide legal services and education in the sphere of environmental protection for citizens and NGOs

IN THIS ISSUE :

INTERNATIONAL ASPECTS OF ENVIRONMENTAL PROTECTION

A. Andrusevych

The Second Meeting of the Parties to Aarhus Convention: a Step Forward or a Step Back? 3
Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants (POP) Came into Force 6

ENVIRONMENTAL LEGAL EDUCATION

O. Melen

The History of Development of Biosphere Reserves Conception 9

A. Pavelko

Ditchers. Analyzing Environmental Aspects of the Planned Waterway «Dniepr-Daugava» 13
Last plans to use big rivers in Eastern Europe threaten biodiversity and natural processes. The author analyzes environmental and economical consequences of possible construction of «Dniepr-Western Dvina (Daugava)» navigable waterway.

A. Pavelko

The Rhine Comes to Life. 17
When some people in Eastern Europe plan to convert rivers into artificial reservoirs and water flows, the countries in Western Europe spend huge sums of money for restoration of the rivers. The history of how people polluted and destroyed Rhine and its floodplain and how do they try to restore natural and clean river.

DANUBE CASE

O. Voloshkevich

The Time will Judge Us 20
Director of the Danube Biosphere Reserve describes the situation in the Reserve and around it after completion of the first stage of navigation canal construction.

The article deals with harm for the environment and social impact of the construction. A lot of scientific facts on the influence of the construction activity on the dynamics of natural processes are described.

WORLD THROUGH THE EYES OF ECOPRAVO-LVIV

A. Pavelko

Dvina-Daugava 24

CONSULTATIONS

A. Petriv

Changes to Legislation on Protection of the Population and Environment from Noise 26

S. Vankovych

Legal Aspects of Land Conservation. 29
This article deals with legal regulation of the land conservation with a purpose to preserve lands from degradation.

CASES

Derkach versus Cabinet of Ministers 32

The case of the Member of Ukrainian Parliament Against the Failure of the Government to Guarantee the Nuclear Safety.

ENVIRONMENTAL DIGEST. 36

ECO-WEB 39

LEGISLATION

Law of Ukraine on Environmental Audit 40

List of Environmental Legal Acts, Which Were Adopted During the Summer, 2004 46

PUBLICATIONS 47

Вісник Екологічної Адвокатури

CHARLES STEWART
MOTT FOUNDATION

This issue was published with support of Charles Stewart Mott Foundation

Environmental Advocacy Journal

Address of Ecopravo-Lviv:

2, Krushelnitska Str., Lviv,
79000 Ukraine

tel.: +380(322) 72 27 46,

fax: +380(322) 297 14 46

e-mail: epac@mail.lviv.ua

web: epl.org.ua, www.ecopravo.lviv.ua